

אמר ידיד יהוה ישכן לבטח עליו
 חפף עליו כל־היום ובין בתפיו שכן:
 ם שלישי יג וליוסף אמר מברכת יהוה
 ארצו ממגד שמים מפל ומתהום
 רבצת תחת: י וממגד תבואת שמיש

לקט בהיר

גא) ואחר את יששכר, והטעם שצחר לשכון בחלקו של בנימין, משום שלא השתחוה לעשו הרשע (ר"ת מאורלייניש): גב) נקרא צית המקדש צית. עולמים, שלא שרחה שכינה עוד במקום אחר, ונבנה להיות עומד עולמים, אם לא ומפני חטאינו גלינו וכו': גג) מלשון (אסתר ו' י"ג) אצל וספוי ראש שפירושו כאכל שפניו מכוסה, וכן (מ"ג ג' ו') ויסף את הבית הזה, או אפשר שהוא מלשון חופה: גד) פי' כל יום ויום וכאילו אמר כל הימים, וא"ת הלא היום נעוה"ר אינו חוסף עליו, שהלכה השכינה למעלה עשר מסעות, לזה אמר שלא שרחה במקום אחר והיא מקומה לעולם ועמידה היא לחזור צ"ב למקומה הקבועה (ד"ד): גה) עין עיטס הוא מקום רחוק מירושלים והוא היותר גבוה מכל המקומות, לזה חשב דוד בהשקפה ראשונה לבנות שם את ציה"מ, אצל אחר שחשען בסקנהדרין והציב באו למסקנה מכה פסוק זה להורידו קצת (נחתי מלשון תחל) ולעשותו בירושלים, שלא נאמר על ראשו שכן אלא צין כתפיו: גו) פי' שלא היה חסר בארצו כלום, שלמח שם כל מיני תבואות ופירות, כמו שהכתוב בעלמו

לרחצון עלוהי יהי מגן עלוהי כפ
 יומא ובארעה תשרי שכנתא:
 יג וליוסף אמר מברכא מן קדם י
 ארעה עבדא מגדנין ממקא
 דשמיא מקעקא וממבועי עינו
 ותהומין דנגדן ממעמקי ארעא
 מקרע: יד ועבדא מגדנין ועקדן
 מיבול שמשא ועבדא מגדנין

רש"י

סמך זה לזכ"י, וסמך יוסף אחריו שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר (חב"ט"ח ס"ו) וינחם באהל יוסף וגו', ולפי צבות עולמים^{יג} חביב משילה לכך הקדים בנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו^{יג} ומגין עליו: כל היום. לעולם^{יג}, משנבחרה ירושלים (לא חצב הקב"ה ו) לא שרחה שכינה במקום אחר (ר"ש מחלי): ובין כתפיו שכן. בגובה ארצו היה בית המקדש בנוי (ספרי) אלא שנמוך כ"ג אמה* מעין עיטס (וימא ל"ה), ושם היה דעתו של דוד לבנותו כדאיחא בשחיטת קדשים (נחמ"ס ד"ה), אמרי נחתי* ציה פורתא^{יג} משום דכתיב וצין כתפיו שכן, אין לך נאה צשור יותר מכתפיו (ספרי): יג) מברכת ה' ארצו. שלא היתה נחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב^{יג} כארצו של יוסף (שם): ממגד. לשון עדנים^{יג} ומתק: ומתהום. שהתהום עולה^{יג} ומלחלה אותה מלמעלה (שם), אחר מולא בכל השבטים ברכתו של משה מעין ברכתו של יעקב^{יג}: יד) וממגד

שינוי נוסחאות . אמות . ינחתי.

מבאר והלך, שיטת פירות שמליתים בהר וישנם בבקעה, יש שרביים מטר יש שרביים על וכו' ובארצו של יוסף היה מכל המינים, וכל זאת יאמה לו בזכות שון ופרנס את כלל ישראל יותר מפ' שנים (אדה"ח), ובשם ר"ת מאורלייניש לפי שלא שמע לאשה, הפך אדם הראשון שנתקללה האדמה בעצורו: גז) פי' מאכלים ופירות מתוקים וערבים ודשנים, כמו (ברא' כ"ד ג"ג) ומגדנות נתן לאחיה: גח) פי' אפילו בלי מטר יעלו וינחמו הרעים מלחוחות שעולה מלמעלה ומטל שלא יחסר בארצו, ובספרי הוסיף "רובצת" מלמד שהיתה מרובצת במעיינות, וכן אמר יעקב (שם מ"ט כ"ה) ברכות שמים מעל ברכות מהם רובצת תחת: גט) המפרשים כתבו זה בכה וזה בכה למרן הקושיא שאם כבר בירכס יעקב למה לברך אותם עוד הפעם באותן ברכות עממן, על פי פשטות אין שום קושיא שהלא לא בירך אותם ממש באותן ברכות אלא מעין ברכתו של יעקב, כלומר הרחיב אותם והוסיף עליהם, כי הלא פשוט הוא שכל דברי מרע"ה בנבואה נאמרו שכינה מדברת מתוך גרונו,

אור החיים

יג. מברכת ה' ארצו. אולי לפי שעתידיים יאמרו בני יוסף ליהושע (יהושע י"ז) שזר להם המקום להיותם עם רב, לזה ברך ארצם להתרחב, עוד לפי שיוסף זן ופרנס כל ישראל, ומאילו שהעלה ה' עליו בשביל זה כאילו ילדס דכתיב (תהלים ע"ז) בני יעקב ויוסף סלה, ואמרו ז"ל (סנהדרין י"ע): לפי שפרנסם נקראו על שמו, לזה ברכו צרוב טובת הארץ מדה כנגד מדה:

1

מריש ירח ג
 בפירויא ומג
 טו ומטוב א
 דשכנתה
 אתגלי בא

תבואת ש
 וממחקת* ג
 שהלכנה מג
 (דבר אחר)
 (פירות) מחו
 הררי קדם.
 שהכריה מק
 אחר מגיד
 גבעות עול
 פוסקות מעו
 סנה. כמו
 מרלונו* ונה
 צסנה: רצון
 שינוי נוסחאות . י
 כח הלכנה, וזה
 מלמחת (לאו ד
 פעמים רבים ו
 נמשכים על הג
 ומירת, ומהיה
 לעולם, ומהיה
 ראשית וקדם ה
 הריס שעולם
 (במ"ח): ס
 המשפילי וגו' ו
 "ומגד" ארץ

פז. ורצו

בלער והוא
 לראש יוסף
 הוא כנגד צ'
 פד) למה בחר
 מדה כנגד מדה,

איוסף אמר אחרג ב' ארצו - כרוב הנחמה ארץ המקום

וּמִמֶּנֶד גֵּרֵשׁ יִרְחִים: 10 וּמִרְאֵשׁ הַרְרִי-
קָדָם וּמִמֶּנֶד גְּבֻעוֹת עוֹלָם: 11 וּמִמֶּנֶד
אָרֶץ וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סָנָה

מִרִישׁ יִרְח בִּירְח: 10 וּמִרִישׁ מוֹרֵיָא
בְּכִירֵיָא וּמִטוֹב רָמֵן דְּרָא פְּסָקוֹן:
11 וּמִטוֹב אֶרְעָא וּמִלְאָה וּרְעֵי לָהּ
רְשָׁכְנֵיהָ בְּשִׁמְיָא וְעַל מִשָּׂה
אֲתִנְרִי בְּאֶסְנָא יִיתוּן כֹּל אֶרְיִן
רִשְׁיִי

לקט בהיר

ועיין באוהמה"ק צפ' ויחי שכתב בפסוק (מ"ט כ"ח) איש אשר כבדכמו בדרך אוחס שמתכוין יעקב בנבואה לנצח כל אחד לפי צרכמו הראוייה לו לפי צחינת נשמתו ומעשיו וכמו שכן נמקיימו אח"כ, וכן כתב רבינו שם צרכה העמידה לצד על כל אחד ואחד עכ"ל, וזה מה שכיון רבינו לומר כאן שגם משה אמר האמת על פי רוח הקודש (בד"א: ס) כשהפירות מתבשלים ומתבכרים על האילן על ידי החמה הם מתוקים וטעם ערב להם: (סא) בדפוס הראשון חסר מיבת "דבר אחר", וכן הרמב"ן הק' הביא גירסת רש"י בלא דבר אחר, לפי"ו מפרש רבינו קודם הענין שאותן פירות המתבשלות ע"י הלבנה מתבשלות ונגמרות בכל חדש, ואח"כ מפרש פירות המלות, שפי' גרש מלשון גירושין ופי' ירחים חדשים, ולפי הגירסא שהם צ' דרכים לריך לומר שלפי דרך הא' יהיה פירושו (גרש) שנגרש ומבשל ומבכר (ירחים) מן

תבואת שמש. שהיתה ארלו פתוחה לחמה"ס וממתקת* הפירות (סס): גרש ירחים. יש פירות שהלבנה מבשלתם** ואלו הן קשואין ודלועין (סס) (דבר אחר) גרש ירחים שהארץ מגרשת ומוליאה (פירות) מחדש לחדש (אונק' - יו"ט): (עו) ומראש הררי קדם. ומצורכת** מראשית צישול הפירות, שהרריה מקדימין לַצְפֵּר** צישול פירותיהם, דבר אחר מגיד שקדמה צריחתן לשאר הרים (ספרי): גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואיון פוסקות מעולר הגשמים (יו"ט): (עז) ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה** וזהו ארלו מצורכת מרלנו* ונחת רוח של הקב"ה** הכגלה עלי תחלה בסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רלון שבמקרא:

שינוי נוסחאות * וחייה ממתקת ומבשלת כל הפירות. רצון ונחת רוח.

כח הלבנה, וזה יהיה החילוק במיבת גרש שלפי דרך הב' פירושו הארץ מגרשת ולדרך הא' הלבנה מגרשת, כלומר הארץ מנמחת (לאו דוקא בכל חדש) והלבנה עושה הגמר וזהו מגרשת אוחס, ואמר ירחים לשון רבים על הלבנה, לפי שמתחדשת פעמים רבים והם רבים בשנה אחת (ראב"ע): (סב) רלנו לומר כל הד' פסוקים הללו עד תבואתה לראש יוסף כולם נמשכים על התחלת אומרו מצורכת ה' ארלו, שמהיה מצורכת מכל מיני מחיקות שאמרנו דהיינו, מטל, ומתהום, ומשמש, ומירח, ומהיה מצורכת שתתן פירותיה מראשית, ושלא תהיה פוסקת לעולם (משום שהגשם והחמה מושלים על הרריה לעולם) ומהיה מצורכת מרלון הקב"ה ששכן בסנה: (סג) לפי דרך זה הראשון אמר הכתוב דבר אחד צ' פעמים, כי ראשית וקדם היינו הך, לזה הביא הד"א שפי' הררי קדם שהררי ארץ ישראל בכלל והררי שבט יוסף בפרט נבראו קודם שאר הרים שנעולם (מ"ל), ועוד שהיל"ל הרים מקדימין פועל יוצא (רע"מ), וזה מורה שציבות משאר מקומות (במ"ח): (סד) ר"ל היו"ד על שוכני אינו משמש כלום רק ליפות הלשון, כמו יו"ד של (תה' קי"ג ה') המגביה לשבת המשפילי וגו' מקימי וגו' וכן רבים, ואמר, שאומרו מצורכת ה' ארלו מושכת גם את זאת עמה, גם חסר מ"ס שהמ"ס של "וממנד" ארץ ומלוואה שייך גם על מיבת ורלון: (סה) הכוונה בזה לומר שאין פי' הכתוב רלון שוכני סנה כמו מן הסתם

אור החיים

טז. ורצון שוכני סנה וגו'. פירוש שיתרצה זו ה' להטיבו גם בזמן שישראל בלער והוא סימן שכונת סנה, ואומרו תבואתה לראש יוסף ולקדקוד וגו' פירוש טעם האמור הוא כנגד צ' מדות טובות שנמלאו בו, אחד שהגם

אור בהיר

פר' למה צמר לנחת להקב"ה דוקא שכונת סנה, מה ענינו לכאן. פרה למה כפל במלות שונות. פו' יוסף הידוע בלדקו, וזה מדה כנגד מדה, כמו שהוא עמד בלדקו הפך כל סביביו גם הקב"ה יטיב לו הגם שישראל בלער. פז' פירוש הגם שהיה מגיע להם

3

תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר
אחיו: בכור שורו הדר לו וקרני
ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו

לראש יוסף וקדקד נזיר
דאחיו: י רבא דבנהוי זיא לה
ונבורן דאתעבידא לה מקדם
דתיקפא ורומא דילה בגברתה
עממא יקמל פחדא עד ספי

לקט בהיר

רש"י

שיסכים הקב"ה לזכך את יוסף, שרחוק וקשה להעמיס זאת
בכחוב שחמר הרצה, אלא הפי' שישכון בחוק ארצו של יוסף
לזון הקב"ה ומהיה ארצו מזוכרת בנחת רוחו של הקב"ה,
וכמו שמפרש והולך שכל רזון שבמקרא פירושו נחת רוח לא
רק הסכמה (ועיין מזה ברש"י פ' וישלח ל"ג י' ותרגמי
שמביא ראיות), וזו ברכה כללי הכוללת כל הברכות, לזה גמר
אומר הכתוב בלשון יחיד "תבואתה" ופירש"י ברכה זו פי'
ברכה שאמרנו עמה והוא הרזון ונחת רוח: (סו) פי' תבוא
לראש ולקדקוד אותו יוסף שהופרש והוגזר מאחיו, ועיין
במפרשים למה מתאר אותו כזה שהופרש מאחיו ובפרט
שכבר אמר שמו יוסף, וכן להקב"ה שמתארו בשוכן סנה
לרץ ציפור, והאזהרה"ק כתב שזו מדה כנגד מדה לזכך אותו להיות ארצו משוכחת יותר משאר שנים ופיליו בעת שכונת
סנה המרומז לעת זרה היא ליעקב עמו אנכי בצרה וזה סימן שחטאו ואינה מגיע להם השפע ח"ו אעפ"כ ליוסף יגיע,
גם הוא נהג כן עם אחיו, שהגם שנתאכזרו עליו ומכרוהו ופרשוהו למזרים לא שילם להם כמעשההם עמו אלא אדרבה זנס
ופרנסם, והוא היה יוסף מתחלתו ועד סופו, וכעין זה כתבו גם שאר מפרשים: (סו) ר"ל כינוי הוא"ו של "שורו" שייך על
חיבת בכור, גם מקורם הוא ופירושו כח גדול יש למלכו של יוסף פי' למלך הבא מיוסף: (סח) זה פי' חיבת "לו", כלומר
חוק מכה שיש לו גם נחתי לו הוד והדר כשסמכתי ידי עליו: (טט) פי' גבוהות למעלה ומטילין פחד על רואיו אבל בחמת
אין זהם כח לנגח, משא"כ השור כל כמו בקרניו לנגוח בהם הגם שאינם גבוהות, ולזה המשילו לשור הגם שינסם חיות
וגהמות היומר חזקים וקשים משור משום שהשור נלחם בקרניו, והגמשל הוא, שיהושע לא נלחם בכח ידיו כלל, אלא כח אלק

תבואתה. ברכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. (פרוש
אחיו) שהופרש מאחיו"י) במכירתו (ספרת): (י"ז) בכור
שורו. יש בכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר
(תהי' פי"ט כ"ח) אף אני בכור אחתהו, וכן (שמות ד' כ"ג) בני
בכורי ישראל: בכור. מלך היוצא ממנו"י) והוא*
יהושע: שורו. שכחו* קשה כשור לכבוש כמה
מלכים: הדר לו. נתון לו"י) שנאמר (במד' כ"ז כ)
ונחתה מהודך עליו: וקרני ראם קרניו. שור כמו
קשה ואין קרניו נאות אבל ראם קרניו נאות"י) ואין
כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור ויופי קרני ראם
שינוי נוסחאות * הוא (רמב"ן). * כמו (רמב"ן).

אור החיים

שהזכירוהו אחיו מן אחוותם, כמו שדרשו ז"ל
(תנחומא וישב) בפסוק (בראשית ל"ז י"ז) נסעו
מזה, ואף על פי כן ויכלכל יוסף וגו' (בראשית מ"ז
י"ג):
יז. בכור שורו וגו' (י"ז) כאן זכך צי' גדולים
היוצאים מיוסף, ואמר כנגד מנשה
הבכור"י) בכור, שורו הדר לו רמז לגדעון, וכינה לו
את השור רמז למה שאמר מלאך ה' לגדעון
(שופטים ו') קח את פר השור אשר לאציק וגו'
ולקחת את הפר השני והעלית עולה וגו', ואומרו

הדר לו כאומרו גם (שם ז') ויאמר ה' אל גדעון רב
העם אשר אתך מחתי את מדין צידם פן יתפאר
עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי, והוא הפאר הוא
ההדר האומר כאן שלא עלו מישראל אלא אנשים
מועטים ובזה תהיה התשובה הדר למושיע, והוא
אומרו הדר לו"י), ואומרו וקרני ראם קרניו הוא
כנגד יהושע הבא מאפרים שהיה שמעו בכל
הארץ"י) אשר גדלו ה' והרים מעלתו בקרני ראם,
בהם עמים ינגח וגו' (י"ז) כי כשמוע מלכי האמורי
את אשר היה ה' עמו לא קמה עוד רוח בהם

אור בהיר

רעה, שילם טובה, גם לו ישלם ה', הגם שיגיע לו רעה המרומז בחיבת שוכני סנה. (פח) לל"ד פי' מאמר זה. (פט) זה פי'
חיבת בכור, וכאילו אמר הבכור שורו הדר וגו'. (צ) לו להקב"ה. (צא) ופי' קרני שמעו. (צב) והאין ינגח

ארשא ואנון ר
ואנון אלפיא
יח ולזבולן
במפקד לאנת
דבבד ויששב

(ספרת): אפסי ז
שכולס מארץ ו
שלא קנה לו פ
לכולס* היא, ז
גויס (שס)
המנוגחים יב)
מאפרים (ויב"ט)
שהרג גדעון צו
בקרקר וגו' י"ג)
(יח) ולזבולן ז
זבולון גד ודן ו
ולבגזירס לפי
שהוליק יוסף לי
אחיו לקח חמש
ימים אחס לו
זבולן בצאתן
עשו שותפות נ
ויואל לפרקמט
של יששכר, וה
הקדים זבולון
זבולון היטה י'
הללח בצאתך
שינוי נוסחאות * שהיא
דכתיב בגד כלביא
קן יהי

מפניו"י), וחזר
שאמר הם כו
רצבות אפרים
הקדים לומר
שבכרתו קטני
בשמעו. (צג)
ומפרש כוונתו של

אֶפְסֵי אֶרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם
אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: ׀ רַבִּיעִי יׁח וְלִזְבוּלָן אָמַר
שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וַיִּשְׁשָׁבֶר

אֶרְעָא וְאִנּוּן רַבּוֹתָא דְבֵית אֶפְרַיִם
וְאִנּוּן אֶלְפֵיָא דְבֵית מְנַשֶּׁה:
יׁח וְלִזְבוּלָן אָמַר דְרִי זְבוּלָן
בְּמַפְקָךָ לְאַנְחָא קְרָבָא עַל בְּעַלְי
דְרַבְבָךָ וַיִּשְׁשָׁבֶר בְּמַפְקָךָ לְמַעַבְר
רש"י

לקט בהיר

ישע לו וקרניו דהיינו שמעו נתפרסם והלך בכל העולם עד
שמסע ומגד לזכר בקרבם (אזה"ח): ע) שפ"י אפסי ארץ
עד מקום שכלה שם הארץ ואין עוד, מלשון אפס ואין, אני
ואפסי, כלומר כל העולם כולו מסופו ועד סופו, וזו גומא,
והכוונה על כל מלכים ועמים שצאו להלחם עמו והם במקסר
ל"א כמו שמנויים בספר יהושע י"ב, ועל זה קשה הלא כולם
היו מארץ כנען ולמה קורא אותם אפסי ארץ, לזה אמר,
שנכחורה היאך אפשר שמדינה קטנה כארץ כנען יהיו
שולטים בה ל"א מלכים, וכי אפשר שכל עיר ועיר שמה שם
יהיה לו מלך לבדו, אלא ודאי כל מלכים אלו היו להם שלטון
ומלוכות במדינות אחרות ובכלל היו שולטים כמעט על כל
העולם כולו, אלא שכל אחד מהם היה לו אחוזה שקנה לו
בארץ כנען, כן איתא בספרי, ומציא רחיה מאדוני בוק
שאמר (שופ' א' ו') שבעים מלכים בהונות ידיהם ורגליהם
מקוללים היו מלקטים תחת שולחני: עא) מלשון רצון
וחמדה, שחמדוהו ואזו אותה לצאות גויס: עב) רצונו
לשיטתו שהכתוב לא דיבר עד עתה רק מארצו של יוסף
ואח"כ מזכורו ומלכו של יוסף, א"כ אין לומר והם רצבות
שקאי על רצבות אנשי אפרים, אלא קאי על אומרו בהם
עמים ינגח אותן עמים הם הרצבות שינגח ויהרוג אפרים
ואלפים שיהרוג גדעון: עג) וכתיב שם ומחניהם עמם
כחמש עשר אלף: עד) ודוקא תמשה הללו לא יהודה
שנכפל שמו לא משום חולשות, ועיין מזה בפי' ויגש, ומה
דכתיב בגד ללביא שכן וטרף ורוע וגו', אין קושיא, שזו הנוחמת שצרכו נכח וגבורה (מ"ל), ואם זבולון היה חלש מן הקטם
כן יהיה כל השנע שהענפים דומין לשורש, וכח הוא אחד מממשה דברים שהאב זוכה לבנו (ב"ב):

(ספרי): אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים י, אפשר
שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון
שלא קנה לו פלטרין ואחזקה בארץ ישראל שהשוכה
לכולם* היא, שנאמר (ירמ' ג' י"ט) נחלת לזרעם* לצאות
גויס (סס): והם רבבות אפרים. אותם
המנוגחים י"ב הם הרצבות שהרג יהושע שצא
מאפרים (ויב"ט): והם אלפי מנשה. הם האלפים
שהרג גדעון במדין, שנאמר (שופ' ח' י"ג) חצה וללמונע
בקרקר וגו' י"ג (וכמה אלפים נמנו סס) (ויב"ט):
(יח) ולזבולן אמר. אלו ה' שבטים שצרך באחרונה
זבולון גד ודן ונפתלי ואשר כפל שמותיבם לחזקם*
ולהגבירם לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם
שהולך יוסף לפני פרעה, שנאמר (ברא' מ"ז ב') ומקלה
אחיו לקח חמשה אנשים י"ד לפי שנראים חלשים ולא
ישם אותם לו שרי מלחמתו (ספרי - ב"ק ל"ב): שמח
זבולן בצאתך ויששבר באהליך. זבולון ויששבר
עשו שותפות (ברא' מ"ט י"א) זבולון לחוף ימים ישכון*
ויואלה לפרקמטיא בספינות ומשכר ונתן לחוף פיו
של יששבר, והם יושבים ועוסקים בחורה, לפיכך
הקדים זבולון ליששבר שתורתו של יששבר על ידי
זבולון היחה (תנח' ויחי י"א): שמח זבולן בצאתך.
האלה צלחתך לסחורה (ספרי - יוב"ט): ויששבר.

שינוי נוסחאות. שהיה חסובה שבכולם. להחזיקם. ישיב לחוף ימים.

אור ההיים

מפניו י"ג, וחזר ופירש משה דבריו כי צ' הצרכות
שאמר הם כנגד צ' השבטים, והוא אומרו והם
רצבות אפרים והם אלפי מנשה, והגם שבצרכה
הקדים לומר צכור שזרו שהוא כנגד מנשה, לפי
שצרכתו קטנה מצרכת אפרים התחיל צמועט

לבוסיף ולעלות בצרכה, וכשהזכירם י"ד הקדים
אפרים כפי גדולתם שגדולת יהושע גדולה מגדולת
גדעון:
יח. שמח זבולון וגו' י"ג. הגם שבנינו עולם
הזה בכללותו אין לשמוח בהם דכתיב

אור בהיר

בשמעו. צג) הרי שבקרניו לבד דהיינו בשמעו נגח עמים.
צד) פי' כשאמר והם רצבות אפרים אינו מצרכו, אלא מוכירו
ומפרש כוונתו שלמעלה, ומן הראוי להזכיר הגדול קודם, מה שאין כן בצרכה הפך הסדר, כדי להוסיף ולהעלות. צדה) מה זה

אור בהיר

5

שָׁנָיו: כַּט וּקְרִיבוּ יָמָיו יִשְׂרָאֵל כַּט וּיִקְרְבוּ יָמָיו יִשְׂרָאֵל לְמוֹת וַיִּקְרָא אָמֵר
 לְמָמַת וּקְרָא לְבָרָה לְיוֹסֵף וַאֲמַר לָהּ אִם פָּעַן אֲשַׁכְּחִית רַחֲמִין
 בְּעֵינַי שׁוּי כָעַן יָדָךְ תַּחֲוֹת יָדַי בְּעֵינַי שׁוּי כָעַן יָדָךְ תַּחֲוֹת יָדַי

רש"י

לקט בהיר

(כ"ר - תנ"ח): (כט) ויקרבו ימי ישראל למוות. ל"ו
 כל מי שנאמר* בו קריבה למוות לא הגיע לימי
 אבותיו (ל) (ולחק חי ק"פ ויעקב קמ"ז, כדוד נאמר
 קריבה (מ"ח ז' ח') אציו חי ת' שנים והוא חי ע') (כ"ר
 - תנ"ח): ויקרא לבנו ליוסף. למי שהיה יכולת
 בידו (ט) לטעות (כ"ר - תנ"ח): שים נא ירך. והשבע*:

שינוי נוסחאות - שטגורה.

שנה (ג"א): (לז) ק"ל הלא באמת עדיין לא קרצו, שאמר
 ששבע יוסף הלך לו לביתו ואמר הכחזב אחר הדברים האלה
 וכו' חולה, אלא ודאי אין פירושו שעמה קרצו, ויעקב ידע
 זאת, ולכן קרא ליוסף, לא כן הוא, אלא הם ז' דברים
 מחולקים, שהכחזב מספר ויקרצו פי' בכלל קרצו ולא הגיעו
 לימי יחזק (במ"ח), ופי' ויקרצו שמן הראוי היה לריך ימי
 מימתו לשהות עוד וחקרצו הימים ונקרצו ונחמטעו ל"ג
 שנים קודם זמן הראוי לפי שנות אציו (רא"ם), ודברי הש"ס כאן מוטעה (דע"י): (לח) לריך לדעת מה משמיענו הכחזב
 בזה הלא ראינו שזה ק"פ וזה קמ"ז, ואפשר שכלל זה יסלק אדעתין לחשוב כי היחה זאת מממת איזהו פגס שלא השלים
 ימיו, לזה השמיענו שקרצו "ימיו" פי' ימיו הקצובים היו כן, שזה היחה זמנו לעלות, ולהפטר מן העולם, ולזה גזי אברהם
 לא כתיב קריבה הגם שלא הגיעו ימיו לימי תרת, לפי שאינו לריך שלא יעלה על הדעת שלא היה לדיק כאציו, ופשיטא שלא
 נתקלרו ימיו, אלא שזה היה זמנו (ג"א), וכד"ל כחזב להפך, וכן הוא באוהחה"ק בשם רז"ל ששצביל ששגג ואמר לא יחיה
 נחטרו ימיו כמנין יחיה: (טל) וראובן הוא הבכור ויהודה הוא המלך והניחן וקרא ליוסף, למה כן, בשביל שהיה סיפק
 בידו לעשות (ב"ר), ספק בידו לעמוד בלוואתו (תנ"ח), פי' לפעול מפרעה שיחטנו, גם רכב ופרשים לשמור הנוסעים, וגודל
 ההולאה (מהרז"ו): (מ) פי' נשאר זכה, שאין שימת יד בעלמו השבועה, כמו שמצינו באברהם שאמר שימת יד אמר
 ואשביעך (רא"ם), והגם שכאל לא שייך טעמא כמו באברהם שהיחה מלצה ראשונה וחציבה לו שצאה ע"י עבר, טעמא
 אחרונה אית ציה, כי מי לנו גדול בנטירת ברית קודש כיעלע"ה עדות לו במורה ראשית אוני, גם יוסף הנדיק מדתו מדת

אור החיים

לכה אלהינו:

כט. ויקרבו ימי וגו'. כבר כתבתי בסמוך מנין
 ידע, ורמז"ן כחצ שידע מהרגש
 אפסות כחותיו. ואין דבריו ז"ל נראין כי כמה ימים
 יחיה אדם אחר שיתחיל להחלש. עוד יש לומר כי
 הרגיש מהדברים אשר יארעו לאדם קודם מותו על
 דרך אומנם ז"ל בספר הזוהר (ח"א ר"י): כי
 שלשים יום קודם מותו מעבירין ממנו הלל ומעשה
 הוצא שם שראה רש"י ר' יחזק שעבר אלמו ממנו,
 והגם כי ידיעה זו מושללת מבני אדם, הדיקים
 מרגישים ויודעים כל דבר רוחני. עוד יחצאר הענין
 בדקדוק עוד אומרו ויקרבו ימי וכי בימים שייך

בצחינת ההשפעה לה"י, ולד שיעקב זן ופרנס
 יוסף, י"ז שנה (ל"ז ז') בן שבע עשרה וגו'
 לזה שלם הצחינה הלו והשפיע הוא ליעקב במדת
 השלומי כפל כמה מדות מרובות י"ז שנה, והוא
 שרמו ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה
 שצרה שלמו ימים שפרנס הוא (את) יוסף המפרנס
 לכל הארץ וצרה ויחי ימי יעקב וגו', וזולת זה אפשר
 שהיו שלמים ימיו קודם לכן אלא לשלם יוסף עוצה
 חסד שקבל ממנו ולזה עוצי"ם השנים מהאחד כי
 כל אחד הטיב מספר עו"צ שנים וכוון לשלם זה
 לזה. ותמצא שאמרו ז"ל (זוהר ויש קפ"ב). כי יוסף
 הוא צחינה וא"ו מילוי וא"ו כידוע ליודעי נסתרות

אור בהיר

(ח) כי המשפיע לא יראה להיות נשפע. (ט) עד שנמכר. (י) שיוסף לא קבל אלא מזון נפש אחת, והוא זן כל בני ציתו של

6

וְתַעֲבֹד עִמִּי טִיבוּ וְקִשּׁוּמֵי לָא כְּעֵן תְּקַבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם: ל וְאֶשְׁכְּבָה עִם חֶסֶד וְאִמְתָּ. חֶסֶד שְׁעוּשֵׁין עִם הַמַּתִּים הוּא חֶסֶד שֶׁל חֶמֶת^(מ) שְׁאִינוּ מְלַפֵּה לְתַשְׁלוּם גְּמוּלָה (ב"ר - תנח"י): אַל נָא תְּקַבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם. סוּפָה לְהֵיוֹת עִפְרָה כְּנִים^(כ) (וּמִרְחִשֵׁין תַּחַת גּוֹפִי) (ב"ר - תנח"י), וְשִׁחִין מַחֵי חוֹלָה לְאַרְץ חַיִּים^(ל) אֲלֵא בְּעֵר גִּלְגּוּל מַחִילוֹת (ב"ר - תנח"י - כְּחוֹבֹת קוֹיָה), וְשִׁלַּח יַעֲשׂוּנֵי מַצְרַיִם^(מ) עֲבֹדָת כּוֹכָבִים (ב"ר - תנח"י): (ל) וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבוֹתַי. וְאִ"ו

רש"י

לקט בהיר

חֶסֶד וְאִמְתָּ. חֶסֶד שְׁעוּשֵׁין עִם הַמַּתִּים הוּא חֶסֶד שֶׁל חֶמֶת^(מ) שְׁאִינוּ מְלַפֵּה לְתַשְׁלוּם גְּמוּלָה (ב"ר - תנח"י): אַל נָא תְּקַבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם. סוּפָה לְהֵיוֹת עִפְרָה כְּנִים^(כ) (וּמִרְחִשֵׁין תַּחַת גּוֹפִי) (ב"ר - תנח"י), וְשִׁחִין מַחֵי חוֹלָה לְאַרְץ חַיִּים^(ל) אֲלֵא בְּעֵר גִּלְגּוּל מַחִילוֹת (ב"ר - תנח"י - כְּחוֹבֹת קוֹיָה), וְשִׁלַּח יַעֲשׂוּנֵי מַצְרַיִם^(מ) עֲבֹדָת כּוֹכָבִים (ב"ר - תנח"י): (ל) וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבוֹתַי. וְאִ"ו שֶׁל מֵה שְׁעוּשִׁים עִם הַמַּתִּים הוּא רַק גְּמִילַת חֲסָדִים כִּידוּעַ, שְׁאִין שׁוֹם תְּבִיעָה מִן הַמַּתִּים עַל הַחַיִּים, וּבִפְרָט בֶּן הַמַּכְבֵּד אֵת אֲבִיו בֶּן בְּחַיִּי וּבֶן אַחֵר מוֹתוֹ אִינוּ מִפְּנֵי שְׂמִינֵי לוֹ, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה מַחִיבּוֹ לְכַבְּדוֹ וּלְעַשׂוֹת לוֹ גְּמִילַת חֶסֶד יוֹתֵר מֵאִשׁ לְחַבְרֵוֹ, לֹא אֲמָרוּ וְ"ל שָׂגַם אֲלֵל מַתִּים שִׁיךְ לוֹמֵר חֶסֶד וְאִמְתָּ, וּמִטַּעֲמָא אַחֲרֵינָהּ, שֶׁאֵם מְקִיִּים אֲדָם מִנְּזוֹת גְּמִילַת חֲסָדִים עִם הַחַיִּים עַל פִּי רֹב אִינוּ אִמְתָּ וְאִינוּ לְשִׁמָּה, וַיֵּשׁ עִמּוֹ פְּנִיָּה שְׂמַלְפָּה לְתַשְׁלוּם גְּמוּלָה, מִשְׁאֲ"כ עִם הַמַּתִּים, וְהַגֵּם שְׁשִׁילָם לוֹ כְּכֹר שֶׁכֹּר טַרְחוֹ בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ (וְכַמוֹ כֵּן) בְּמֵה שְׁלִפְנֵינוּ שֶׁגְּדָלוֹ עַד י"ז שָׁנָה וְהַבּוֹ מִכֵּל בְּנֵי וּמִסָּר לוֹ כֵּל חֲכַמְתּוֹ גַּם נִתָּן לוֹ שֶׁכֵּס אֶחָד יוֹתֵר עַל אַחֵר) אֲבָל אַחֵר שֶׁמֵת כְּבֵר הָיָה מֵה שֶׁהָיָה וּמִי יִתְבַּעֲנוּ, וּמִי יֵאָמֵר לוֹ דְבַר, וְאֵם קִיִּים הַבְּטַחְתּוֹ הָרִי הוּא בְּלֵי שׁוֹם פְּנִיָּה, וְאִין טַעֲנָה שְׂמַחִיבֵי לְהוֹלִיכּוֹ כְּדִי שִׁזְכָּה בְּשֶׁכֶס אֶחָד, שְׁאִין זֶה אִמְתָּ, שֶׁלֹּא הָיָה כֵּן לֹא תִנְאִי כְּפוּל וְלֹא תִנְאִי פְּשׁוּט, וְהַגֵּעַ בְּעֲלֻמָּךְ אֵם לֹא יִזְכָּה יוֹסֵף לְגַמּוֹר שְׁלִיחֻתּוֹ כְּגוֹן שִׁמּוֹת קוֹדֵם אִו פְּרַעַה יַעֲבֹדוּ מִי לֹא יִזְכָּה בְּשֶׁכֶס וּבְצַכּוֹרָה בְּתַמִּי, וְהוֹאִ"ו שֶׁל וְאִמְתָּ כֵּן פִּירוּשׁוֹ תַעֲשֶׂה עֲמָדִי חֶסֶד וְלִגְבֵי דִיךְ יִהְיֶה זֶה שֶׁל אִמְתָּ (ג"א), וְמֵה שְׂמַלְפָּה מֵהַקְּבָ"ה שִׁישַׁלֵּם לוֹ שֶׁכֹּר טַרְחוֹ, אִין זֶה שֶׁקֶר, וְאִין זֶה פְּנִיָּה, וְאִין זֶה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, וְשֶׁאֵתֵר אִמְתָּ עַל אִמְתּוֹ (מ"ל), וְעוֹד הַגֵּם שְׂמַשְׁלֵם לְאִשׁ כְּמַעֲשֵׂיהָ וְאִין עוֹל, אֲבָל הִירָא עוֹשֶׂה שֶׁלֹּא ע"מ לְקַבֵּל פֶּרֶם, וְאִפִּי מִי שְׁשׁוֹאֵל מִמֶּנָּה וּמִקּוּוֹה אִינוּ רַק בְּתוֹרַת חֵן וְחֶסֶד, וּמִי יוֹדֵעַ אֵם זֹכֵה וְהַגֵּעוּ, וּמִי יוֹדֵעַ מַחֵי יִשְׁתַּלֵּם וְהִיאךְ יִשְׁלֹם, וְאִינוּ יוֹכֵל לְתַבְּעוֹ בְּדִין וְאִינוּ נִקְרָא תַשְׁלוּם (ב"ב): (מב) לוֹ יִהְיֶה שֶׁסְּגִי בְּחַד טַעֲמָא אִו בְּתַרִּי, מִבֵּיא רִש"י כֵּל הַג', גַּם אִינוּ אֹמֵר ד"א, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּרַת הוּא מִלְּשׁוֹן הַכְּתוּב שֶׁשֶׁשׁ יַעֲקֹב מִכֵּל הַג' טַעֲמִים, גַּם בְּהַכְּרַת שְׂאֵמֶרֶם כּוֹלֵם לְיוֹסֵף, שֶׁלְכַאֲוֹרָה אֵם אֲמָר וּקְבַרְתִּי בְּקְבוּרַתְּם אֲמָר הַכֵּל וְלֹא חֶסֶד כְּלוֹם וּמִיּוֹתֵר הוּא אֵל "גֵּא" תְּקַבְּרֵנִי בְּמַצְרַיִם גַּם אֹמְרוֹ וְנִשְׁאַתִּי מַצְרַיִם, אֲלֵא וְדִאֵי הִכִּי פִירוּשָׁא, אֵל נָא תְּקַבְּרֵנִי בְּמַצְרַיִם פִּי נָא עַתָּה לְפִי שַׁעֲהָ אֵל תַּחֲשׁוּב לְקַבְּרֵנִי בְּעַמְקוֹת הָאֲדָמָה כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּנֵי ע"ו כְּשֶׁאֵהִיָּה קְבוּרָה, כִּי אֲדַמְחָה וְעִפְרָה יִהְיוּ כְּנִים, וְאֹמְרוֹ וְנִשְׁאַתִּי מַצְרַיִם, פִּי בְּכָלֵל וְאֵל תַּחֲשׁוּב לְהִנְחִיחֵי בָּאֲרוֹן לְמַעַלָּה כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְחִשׁוּ עָלֵי הַכְּנִים, שֶׁאִו יֵשׁ שֶׁשֶׁס מִפְּנֵי ע"ו, וְאֹמְרוֹ וּקְבַרְתִּי בְּקְבוּרַתְּם פִּי אֵל תַּחֲשׁוּב לְקַבְּרֵנִי חוּץ לְמַצְרַיִם בְּקִירוֹב מִקּוֹם מִפְּנֵי ב' חֲשָׁשׁוֹת שְׂלַמְעֵלָה, שֶׁסּוּף כֵּל סוּף אֵהִיָּה רִיךְ לְגִלְגּוּל מַחִילוֹת (ג"א): (מג) פִּי סַתֵּם מַתִּים, אֲבָל יַעֲקֹב בְּעֲלָמּוֹ לֹא עֵרַךְ אֵת עֲלָמּוֹ לְדִיק גְּמוּר לְהַפְּטֵר מִגִּלְגּוּל (מ"ל): (מד) לְפִי שֶׁכֵּלָה הָרַעַב עִם בֵּיאַת רַגְלִי, וּבְרַחֲמֵי עֲשָׂה פִירוֹת לְעוֹלֹת הַיְלּוּם לְרַגֵּל פְּרַעַה, שֶׁשֶׁס שׁוֹפְרַעֲיִן מִן הָעוֹבָד כֵּךְ נִפְרַעֲיִן מִן הָעוֹבָד דְּכַחֲצִי וּבְכָל אֱלֹהֵי

אור החיים

עַתָּה חֲכַךְ וּמִיד וּמִנֵּעַ מִמֵּנוּ הַזְּמַן שֶׁבּו יִמְסַר מוֹדַעַה הַשְּׂבֻעָה אֲמָר וְעִשִׂית בְּחוּסַפַּת וְאִ"ו. וְאֹמְרוֹ חֶסֶד וְאִמְתָּ י"ו, רז"ל אֲמָרוּ (ב"ר ז"ו) כִּי חֶסֶד הַעֲשׂוֹי עִם לְבַטֵּל שְׂבֻעָה ז': וְעִשִׂית עֲמָדִי חֶסֶד וְאִמְתָּ. אֲמָר וְעִשִׂית בְּחוּסַפַּת וְאִ"ו י"ה, לָד שֶׁקֵּדֶם בְּקַשַּׁת מַעֲשֶׂה לִיעֲקֹב שְׁשִׁילָם לוֹ חֶסֶד זֶה שֶׁנֶּאֱמָר (מ"ח כ"ב) וְאִינוּ

אור בהיר

אֲבִיו מִדְּלֻמָּה. לְד) הֵלֵא זֶה הַתַּחֲלַת הַגּוֹיָרָה, וְהִלְיָל כִּי תַעֲשֶׂה עֲמָדִי וְגו'. ל'ו) הֵלֵא אִמְתָּ פִירוּשׁוֹ מֵה שְׁחִיב עַל פִּי הַדִּין, וְהִיא לוֹ לְהַקְדִּימוֹ לְחֶסֶד, שֶׁהוּא לְפָנִים מִשׁוֹרַת הַדִּין.

7

אין צריך לתפילה כנ"ל: זהו ההתללו בשם
 (מהילים קה, ג) פי' בעולמות ששם רק תהילה
 (עיי"ש בשעה"כ דרוש ה) * וממילא ישמח לב
 מצדקשי ה' מיד קודם שיתפללו: וזהו ויקרבו
 ימי ישראל למוות פי' יעקב אבינו ע"ה היה
 מתחשב תמיד את יום המיתה שהוא קרוב ושמא
 ימות היום (עי' שנת קנג.) וזהו ויקרבו כו' ר"ל
 שכל ימיו היו בעיניו קרובים למיתה ועי"ז היה
 מוצק את גופו והיו כל מחשבותיו בעולמות
 העליונים^א. וזהו ויקרא לבנו ליוסף פי' זה רמז
 אף כשהיה צעירי עה"ז דהיינו לבנו וכדומה אף
 על פי כן היו כל מחשבותיו ליוסף דהיינו עולם
 העליון הנקרא יוסף (עי' זוה"ק פנחס רלו):^ב

ואו יאמר ויקרבו ימי ישראל כו' שיש נא
 ידך תחת ירכי נראה דהנה
 העיקר הוא ליחד שמו הגדול באמת והוא
 שימסור אדם נפשו על קדושת שמו יתברך
 ויתעלה ולכן מנזות עשה צמורה לקרות ק"ש
 ערב וצוקר שזה יחוד שמו שאנו מוסרים
 נפשינו לשמו הגדול יתברך רק שצריך האדם
 לדמות בנפשו באמת כאלו עתה נמסר נפשו
 על יחוד שמו הגדול וכן הוא דרך הצדיקים
 (עי' זוה"ק חיי קבד):^ג וזהו ויקרבו ימי ישראל

למות פי' שתמיד היה מוסר נפשו כ"כ באמת
 שהיה קרוב למיתה. ויקרא לבנו ליוסף לכאורה →
 היה לו לומר לבנו יוסף אף העינין הוא מה
 שהאדם מקיים התורה שאינו עובר על מצותיו
 אינו אלא במדרגת עצד שאינו עובר על מצות
 אדוניו אבל להיות נקרא כן למקום צריך
 לעשות לעצמו גדרים וסייגים ולהוסיף בעבודה
 לפי שכלו הזך ממדרגה למדרגה. וזהו ויקרא
 לבנו פי' מי הוא בנו. ליוסף שמוסיף תמיד
 כנ"ל. שיש נא ידך לפי שהצדיק הגדול המוסיף
 תמיד בעבודה צריך לשמור עצמו שלא יפול
 לגאות מחמת שיסבור שהוא טוב ומטיב
 בעבודה להוסיף בה תמיד והתקנה לזה הוא
 לזכור תמיד ולחשוב שכל זכותיו אינם כדאי
 להגלל פעם אחד מחטא קרי ר"ל אם נודמן
 לו וזוה יכעב וישפל. וזהו ויקרא לבנו ליוסף
 כנ"ל שיש נא ידך פי' כל כחך הם התורה
 והמנזות שאתה מקיים שיש הכל תחת ירכי רמז
 על החטא הנ"ל (עי' זוה"ק בשלם סא. ושם ויחי
 רמז) אם ת"ו נודמן לך אז הכל חלף ועבר
 ח"ו וזוה תגלל מן הגאווה^ד. וזהו אל תקברני
 במצרים הם הקליפות הנקרא מצרים (עי' זוה"ק
 שמות י. שעה"פ פרי' וק"ל * L

לב. ראה ר"פ וירא (כו). "הצדיק החיים שיש לו בעוה"ז אינו אצלו רק כמו דבר הנשאל לפי שעה, ומחמת זה הולך
 ומתגבר תמיד בקדושה מחמת שמחשב תמיד שמה היום הוא החזרת השאלה... עי"ז זוכה לאריכות ימים הוא עוה"ב"
 וע"ע פרשת חיי ד"ה א"י ואברהם (מא:), ופרשת מקץ ד"ה ויראו (צג). וראה בעבודת ישראל ר"פ חיי "וכמו ששמעתי
 מרבינו הצדיק מוריניו אלימלך זצ"ל שכל השוקתו היחה להפרד מעולם הזה החומרי ולעמוד במקור הקדושה מבלי
 לבוש החומר העב"י. לג. ע"ע שם בזה"ק ויגש רז ע"ב, ובפרדס שכ"ג ערך יוסף, ובשעה"פ פרשת לך סימן יב.
 לד. ראה בצעטיל קטן אות א-ב, ומוסיף שם "ועוד יכוין אם יענו אותו כל או"ה בכל עינים קשים ויפשוטו עורו מבשרו
 להכחיש ח"ו ביחודו, יסבול כל היסורים ולא יודה להם ח"ו, ויצויר בדעתו ומחשבתו כאלו עושין לו כנ"ל, וזוה יצא
 ידי חייב ק"ש ותפלה כדין", ועיין מש"כ בגליון שם בספר דרכי נועם. ועיין ב"ח אר"ח סימן סא, "ונראה דאימה ויראה
 זו הוא באופן זה, שיכוון בשעה שהוא קורא שמע לקבל עליו עומ"ש להיות נהרג על קידוש שם המיוחד, דזהו ובכל
 נפשך אפילו נוטל את נפשך, ועז"א הכתוב כי עליך הורגנו כל היום", ועיין דרכי צדק אות ח-ט. מובא בלחזות בנועם.
 וע"ע ליקו"ש ד"ה על (תמא.) ובמש"כ בלחזות בנועם שם. לה. ראה פרשת ויצא ד"ה וישא (נד:), "ובפרט בעון
 המצוי בעו"ה כאשר יוכל האדם בטומאת קרי אוי יחדר האיש וילפת, אחותו חיל ורעדה ופלצות, ועי"ז יתעורר לב
 האדם לעבודתו ית' באומרו איך הכעסתי את שם הגדול והגורא במעשי הרעים וכשלתי בעוונתי, זה שאמר התנא הסתכל
 בשלשה דברים ואין אתה בא לירי עבירה דע מאין באת מטיפה טרוחה פי' מאין באת להתחיל בעבודת הבורא יתברך
 דהיינו שתזכור איך נכשלת בעונך במקרה בלתי טהור, וזהו מטיפה טרוחה.. והוא העיקר ושוורש לאדם שע"י הכנעה
 יהיה הולך ומתגבר ביראת ה' ובתורתו הקדושה". ועיין תפארת שלמה לקוטים מש"כ בזה. מובא בלחזות בנועם.

החסדים
 החסדים
 י"ת זוכר
 לא זוכר
 ונקרא'
 י"אש (עי'
 כות אין
 , א) ויש
 זרכות
 י. שעה"כ
 כלל לכן
 זכרות כי
 הזוכר
 זו שצחין
 ז. חסדיו
 ינו שלש
 גנו טרם
 שהלם כא,
 יד שיהיו
 י"ת נתן
 לל לפניו
 ין ס:)^א.
 והשי"ת
 אלא כי
 לל עדיין
 שתשית
 בהתחלת
 שם מהם
 ה כי שם

ים טובים,
 ור מערכת
 לם הנקרא
 ואין פגע
 שי"ת ב"ה
 ויושיעם".
 "אצטריכו,
 ז ד "דו"ס

מורה"ר רבי אלימלך מאיזמסקי זצ"ל
 יצא לאור אל מכון סו"ס י"ר י"ג

לְהַאֲבִידוּ לָא יֵאָחַר לְשִׁנְאוֹ אֶל־פְּנֵי
יְשָׁלְמֵינוּ: אִי וְשִׁמְרַתְּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־
הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי
מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: L

מֵאַחַר עֵבֶד טָב לְסִנְאוֹהִי מִכּוֹן
דִּי אֲנִי עֵבֶרִין קְדָמוֹהִי בְּחִיָּהוֹן
מִשְׁלָם קְדוֹן: יֵא וְתַטֵּר יֵת
תְּפַקְדָּתָא וְיֵת קִמְיָא וְיֵת דִּינְיָא
דִּי אָנָא מְפַקְדֵי יוֹמָא דִּין
לְמַעְבְּדָהוֹן: פפפ

פפפ

לקט בדור

רש"י

משלם לו גמולו הכוזב"י (אונק) כדי להאבדו מן
העולם הבא: (יא) היום לעשותם. (י) (בעוה"ז)
ולמחר לעולם הבא ליעול שכרם (שירובין כ"ב):
חסלת פרשת ואתחנן

אבל כל חוץ מזה נכנס בגדר יראה שגם מורה מפני העדר
השכר יראה נקרא: (יד) שאם תמלא לומר גמולו הרע
משלם לו להאבדו, הלא ראינו בחוש שאינו כן
(ג"א): (טו) פי' דוקא היום בעוה"ז משא"כ שם אדם
חפשי מן המלזת, ולהפך הוא לקבל שכר ששכר מלזת

בעוה"ז ליכא, ודייק מיחור חיצת לעשותם, פשיטא שהלוי היא לעשותם, ודאי לדיוק בא (מ"ל):
פיימנו פ' ואתחנן - נודה, לאדם דעת חונן

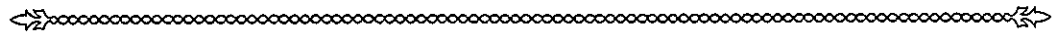
אור החיים

באמלעות בנו"ש, ואומרו אל פניו על דרך אומרם
ז"ל (ירושלמי ע"ז פ"ג) שהלדיקים מטעימם ה'
סמוך למיחחס מעין עולמם ונפשם שצעה וישנים
מתוך שמחה, והרשעים מראה להם הרעה
המזומנת להם קודם לאחס מהעולם (אסתר רבה
פ' ותמאן המלכה ושהי), והוא אומרו לא יאחר
לשנאו אל פניו פירוש בעולם הזה קודם שיטמנו
פניו בעפר יראהו תשלומיו ולא יאחר עד צואו
שמה:

רבים, אבל אם לא יהיה שונא אלא הוא ורעו הבא
ממנו לא יהיה שונא ברא מזכה אבא ולא ישלם לו
להאבדו, וגמר אומר בלשון יחיד כי ביחיד מדבר
הכחוב אלא שהעירך בדבר האמור צמה שאמר
לשנאו לשון רבים, וחזר לומר לא יאחר וגו' פירוש
ואם אין הרשע בא ברבים אלא הוא לבד שונא ולא
הבאים אחריו יתחכם ה' עמו באופן אחר ולא
יאחר לו בעולם הזה לשלם לו עונשו כדי שלא ירשיע
עוד ותאבד תקותו אלא ימכר לשלם לו מיתה שהוא
חייב בה או יסורין כיון שיש לו תקוה שיזכה

אור בדור

קפט) ויהיה פירוש הכחוב עו"ה ומשלם לשנאו לאדם שלא רק הוא שונא אלא בניו ובני בניו כולם אין תקוה מהם ולמה א"כ יאריך
אפו לו שיעמיד דורות על כן אל פניו להאבדו פי' מאבד אותו מכל וכל, אבל כשראה הקב"ה שדורות הבאים ממנו עמידים לילך בדרך
ישר אז לא יאחר לשנאו לא יאריך אפו לו כדי שלא ירשיע עוד אלא אחר שיקום ממנו זרע ימכר אל פניו לשלם לו, וכל זה מחסדי
המקום עלינו צ"ה וצ"ש:

הפמרת ואתחנן בישעיה פרק מ

א נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם: ב דַּבְּרוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלַיָּה
כִּי מְלֵאָה צָבָאָה בִּי נִרְצָה עֲוֹנָה בִּי לְקַחְתָּה מִיַּד יְהוָה כַּפְּלִים בְּכָל־

חטאתי
לאלהי
והרכסי
דבר: ו
כצ"ח ב
העם: ח
עלילת
היראי
וזרעו ב
בזרעו
ושמים
במאזני
ויבינהו
טו הן
טז ולבנו
ותהונו
נסד חן
לאירק
תדעו
הארץ:
וימתחו
כד אף
ויכשו
כו שאו

יב 7 וְהָיָה | עִקֵּב תִּשְׁמְעוּן אֶת
הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְיִשְׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם

יב וְיָהִי חֶזְקָךְ דִּי תִקְבְּלוּן יְת דִּינָא
הָאֵלִין וְתִפְרִין וְתַעֲבִדוּן יְתֵהוּן

לקב בדיר

רש"י

טז) ג' תיקונים עשה רבינו במאמרו זה, (א) הוסיף חיצת
אם החסר, שהלא תנאי הוא זה ואינו אומר עמידות שאתם
תשמרו ובשכר זה ישמור ה', (ב) אמר המצות במקום שהכתוב אומר המשפטים, כי הכוונה כאן על כל התורה והמצות
הנקראים משפטי ה', לא כמו בכמה מקומות (שהענין מוכיח) שהכוונה על דיני ממנות ועניני ב"ד, (ג) הוסיף חיצת עקב
מפשוטו ומפרשו מלשון עקב ורגל שהוא סוף תכונת האדם, ובשאר מקומות לא פירש כלום, ופשוט הוא שפירושו בעבור,
כגון (ברא' כ"ו ה') עקב אשר שמע אברהם בקולי, והכרחו לזה, שאל"כ חסר חיצת "אשר", והאונקלוס שפירשו בלשון
בעבור שאמר חלף אה"י שהוסיף אות הדל"ת דתקבלון שפירושו אשר תקבלון (רא"ם), עוד יש הכרח, כי אם בהכרח לומר
"עקב" אשר שמע אברהם או שאר לשון של בעבור ולא כגי בלאו הכי, משא"כ כאן היה די לומר והיה אם תשמעון וגו'
(מ"ה), ועיין עוד מזה באות המקום, וקלות אין פירושו שבאמת הם קלות, כי מי יודע ערכן של מצות, אלא פירושו שיגשם
מצות שהם חמורות צעני בני אדם ונושאים אותם על ראשם ועל לבם, וישנם שהם קלות צענייהם ומניחים אותם לבסוף
ונושאים אותם ברגליהם על עקבם ודשים עליהם, והגם שבא לידם דוחים אותם מפני מצות הגדולות אשר לא ראו לעשות
כן, וכן אמר מלכינו דוד (תה' מ"ט ו') אין אני ירא מן עבירות חמורות אלא עון עקבי יסובני עונות אשר אני מזולל בהם
לדושם בעקב רגלי הם המסבבים אותי (מצודת), ולפי דרכינו יהיה פי' הכתוב והיה אם עקב תשמעון את המשפטים
שתלמדו ותשמעו ותקבלו את המצות בשלימות בלי חסרון מראשם עד עקבם (רא"ם), או יהיה פי' את המשפטים עם
המשפטים (דע"י), ולא יקשה לך מלקמן (ט' כ') עקב לא תשמעון שחסר חיצת אשר ורבינו לא אמר מידי, כי אם כבר
אמרה כאן למה לאומרה עוד הפעם, ואה"י יהיה פירושו שיצא עליכם הפורענות אם לא תשמעו בשלימות בקול ה'

אור החיים

יב. וְהָיָה עִקֵּב תִּשְׁמְעוּן וגו'. לריך לדעת אומרו
וכיח מה יהיה, אם השמירה" שבהוא
אומר בסמוך, לא היה לריך לומר אלא עקב
תשמעון ושמר, ומה לורך בחיצת והיה, עוד לריך
לדעת אומרו עקב ולא אמר אם תשמעון כדרך
אומרו (ויקרא כ"ו ג') אם בחקתי, ורבותינו ז"ל
דרשו (תנחומא) אם מצות שהאדם דש בעקביו
תשמעון, וזה דרך דרש, ויתבאר על דרך אומרים ז"ל
(ב"ר פ' מ"ב) אין והיה אלא שמחה, והנה אדון
הנביאים בא בנועם דבריו להעיר במוסר נעים כי
אין לאדם לשמוח אלא כשישמור לעשות כל אשר נזכר
ה' לעשות אז ישמח לבו ויגל כבודו, אבל כל עוד
שיחוש שחסר אחת מכל מצות ה' בין מצות לא
העשה בין מצות עשה עליו אמר שלמה (קהלת ב')
ולשמחה מה זה עושה, והוא אומרו והיה שמחה

אור בדיר

(א) פי' את"ל והיה זאת שישמור ה' לך וגו'. (ב) כמו העקב הוא סוף גוף האדם. (ג) פי' אם גמר כל השמיעה והשמירה
והעשייה, כלומר למד וקיים כל התורה. (ד) פי' כל עוד שהוא חי אינו יודע מה יולד יום.

וישמר יי אג"ר
שאלם דש צע
לך את הו
והחסד, שלא או
כוונת רבינו, ש
פעמים, והיה כ
כקוחר עצמו שו
בזכות עשיית ה
המצות או יקיי
לקבל שכרם, עו
תכרתה שאם תו
ולפון לך למחר
שלא בעבור ש
נתכוון שלריך
כי דבריו חור
עוד רמז על
ישמים משמ
היה עקב
החורה תשמ
(אבות פ"ד)
מצוה שהיא
הזוכר (ח"ג
כשעתא דישו
והיה סתם ב
כל העולם ב
בחיצת עקבי
בגד גדול
בלימודים,
(למשפטים)
(ד) אין ר"ל שכן
סמך מאמרו על
פשוט כפשוטו, ו
עניו מאוד.
הקודמי

ויִשָׁר יִי אֶתְהִי לְךָ יֵת קִנְיָא וְיֵת אַתְּם וְשָׁמֹר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶתְּ

רש"י

לקב בהיר

שאלם דש בעקביו תשמעון (החח): ושמור ה' אלהיך (מ"ל): יז) רצונו לומר וא"ו זו אינו וא"ו המוסיף, שעד לך את הברית וגו'. ישמור לך"י) הבטחתו: כאן היה המנאי וזו הגזירה ואינו מנאי נוסף, אלא וא"ו זו מהפכת את העבר לעתיד, ואמר הבטחתו במקום ברית והחסד, שלא את הברית ישמור אלא תוכן הברית והוא ההבטחה (רא"ם), או שקלר (סה"ז), צרם קשה לומר שזה יהיה כל כוונת רבינו, שהלא הכתובים מלאים מזה שהא"ו מהפך ואינו נותן מקום להתעוררת, בפסוק זה עלמנו תמלא עוד ג' פעמים, והיה כמו יהיה, ושמרתם כמו תשמרו, ועשייתם כמו מעשו, לזה אפשר לומר הכוונה, שלכאורה יוקשה להכתוב נראה כסותר עלמנו שהתחיל לומר עקב שתעשה כל המצוות יהיו לך כל הברכות דלהלן ואח"כ אמר ושמר לך את הברית, א"כ אינו צויות עשיית המצוות אלא משבועת האבות, ועוד הלא צריית האבות היתה עלי תנאי והיאך אמר שאם תשמע ותשמר כל המצוות אז יקיים הצריית, עוד קשה הלא כל הברכות הללו הם שייכים בעוה"ז, ובפסוק שלפני זה אמר היום לעשותם אבל לא לקבל שכרם, עוד יש להקשות מה זה והפך חוץ וצרכך, לזה הדגיש רבינו ישמור "לך" הבטחתו, כלומר חלף קושיא מתרלת חזרתה שאם תשמור כל מצותיו תהיה אמה זה שראוי לקיים ולשמור דוקא לך הבטחות האבות, אבל שכרך אין הכי נמי שמור ונפון לך למחר לעוה"ב (מ"ל), וזוה מצאנו טעם נכון להכרחו של רבינו שלא לפרש חיצת עקב כפשוטו שהוא "בעבור", שלא בעבור שתשמור המצוות יהיו לך כל אלה, אלא אם תשמור אז יהיו לך כל אלה צויות אבות, ודו"ק כי נכון הוא

אור החיים

נחכוון שצריך שילמוד התורה בשמחה ולא בעצבון כי דברי תורה אסורים לאכליה (יור"ד סי' שפ"ד). עוד רמז על דרך אומרו (תהלים י"ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב, והוא אומרו והיה השמחה תהיה עקב תשמעון, ופירוש עקב שכר עסק התורה תשמחהו, והוא מה שרמז התנא בצאמרו (אבות פ"ד) מלוא גוררת מלוא וכו' ששכר מלוא מלוא שהיא השמחה, עוד רמז למה שאמרו בספר הזכר (ח"ג רי"ג) וז"ל דלית חדותא קמי קב"ה כשעתא דישאל משתדלי באורייתא, והוא אומרו והיה סתם שמחה כללית למלא עולם וכשהוא שמח כל העולם בשמחה וששון עקב תשמעון וגו', ורמז בחיצת עקב) מדת התורה שיביא אדם הולך עקב צד גדול בענוה ושלמות ואז ישכיל לשמוע בלימודים, והוא אומרו תשמעון גם כנינוי לנשמעים) לומר שבאמצעות שאלם משים עלמנו

כעקביים יחגלו לו ויבין סתרי תורה. ואפשר שרמז בצויות הגו"ן שישג הבין חמשים שערי בינה, ולדרך זה גזירת הכתוב הוא תשמעון"י) שאם ישיג מדריגת הענוה ישיג לשמוע דברי תורה, ואומרו ושמרתם וגו"י) פירוש שעל ידי השכלה בתורה ישיג לשמור ולעשות שבתורה מנגה ומללא מן החטא (כוטא כ"א) שהיא השמירה גם מציאה לידי קיום המצוות שהוא המעשה:

וְשָׁמֹר וגו'. אומרו בתוספת וא"ו ולפי משמעות הכתוב הוא גזירת הדיבור) והיה לרין לומר ישמור ה' וגו', ולפי מה שפירשתי בפסוק שלפני זה לאחד מהדרכים שהגזירה היא עקב, ולאחד מהדרכים הגזירה היא תשמעון יבוא על נכון אומרו ושמר בתוספת וא"ו:

לְךָ את הברית וגו'. קשה שמדבריו כאן משמע שאחר שישמעו וישמרו ויעשו כל המשפטים

אור בהיר

ד) אין ר"ל שטעם הלכה זו הוא שלא יבזה התורה ללמוד אותה בעצבון, ונהפוך הוא, אסור ללמוד כי פקודי ה' ישרים משמחי לב, אלא סמך מאמרו על דברי חז"ל דרך מליצה. ו) שלא אמר אם תשמעון לדרך זה, וכן לדרך הקודם. ומ"ש עקב צד גדול, אין פירושו פשוט כפשוטו, שאין לך גמות רוח יותר מזה, אלא נקטו למשל על העניויות, לפי שהעושה אותו עושהו מחמת עניויות להראות לכל שהוא עניו מאוד. ז) פ"י לא אמר תשמעו, אלא צנו"ן, והוא כאילו אמר תשמעו אותן, ופירושו לשון הצנה. ח) לא כן צדרכים הקודמים שיש גזירה גם בחיצת עקב. ט) לפי זה אינו תנאי אלא גזירה צ'. י) פ"י הוא התחלת הגזירה.

הַבְּרִית וְאֶת־הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
 לְאַבְתָּיִךְ י' וְאֶתְּבָךְ וּבִרְכָךְ וְהִרְבָּךְ
 וּבִרְךְ פְּרִי־בִטְנֶךָ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ הַגִּנָּה
 וְתִירְשֶׁךָ וַיְצַתְךָ שְׁנֵי־אֲלָפֶיךָ

חֶסֶד ד' קַיִם לְאַבְתָּיִךְ
 י' וּבִרְכָךְ וּבִרְכָךְ וּבִרְכָךְ
 וּבִרְכָךְ וּבִרְכָךְ וּבִרְכָךְ וּבִרְכָךְ
 דְּאֲרַעְךָ עֲבוּרָךְ וְחֶמְדָּךְ וּמִשְׁחָךְ
 בְּקָרֵי תוֹרֶיךָ וְעֲדָרֵי עֵגְלָךְ עַל

לקט בהיר

רש"י

(לבוש): יח) אלפיך פירושו בהמה גסה שנקרא קן, כמו (תה' קמ"ד י"ד) אלופינו מסובלים, פירושו השורים שלנו חוקים ובריאים וסובלים משא רב, וימצרכו הבקר שילדו לרוב, והמליץ הכתוב לקרוא לולדות "שגר" גם זו מן הצרכה שילדו

אור החיים

כזה יזכו לשמור להם הצטחתו, וממה שאמר צפרשה זו עלמה (ט' ה') לא בלדקתך וגו' כי צרשעה וגו' ולמען הקים וגו' זה יגיד שהגם שאין להם לדקות בהכרח שיקיים ה' את השבועה וזה לך האות כי לא בלדקתו בל וירש מה שירש, ואולי כי כניסתם לארץ היתה בשביל שבועת האבות והנאי הוא הדבר אם ישמרו ויעשו ישמור ה' המחנה לעולם ועד"י, והוא אומרו כאן ושמר ה"י, ואם לא ישמרו תהיה קיום השבועה בזמן המועט שנקנסו לארץ וישלחם לנפשם. עוד יתבאר על זה הדרך לפי שהצטחת אברהם מלינו שאמר לו שני הצטחות, א' להוליאם ממלרים ויביאם אל ארץ כנען דכתיב (בראשית ט"ו י"ד) ואחרי כן ילאו צרכוש גדול ודור רביעי ישבו הנה, ב' לחת לו מנהר מלרים עד נהר פרת ועשרה אומות, והן עתה הגם שלא היו לדיקים כמלערך כאומרו לא בלדקתך וגו' אף על פי כן קיים ה' לצנייהם הצטחה ראשונה שהוליאם ממלרים והביאם אל הארץ והנחילם שיעור המספיק, והלא המלא שאפילו שיעור הלריך להם לא נחלו שהרי בני יוסף עומדים ולוחים שלא הספיקה נחלתם (ויחשע י"ז), הרי שטדיין לא הגיעה לידם הצטחת מנהר מלרים עד

נהר פרת ועשרה אומות, לזה אמר משה עקב תשמעון וגו' ושמר ה' וגו' את הצרות וגו"י פירוש לחת מנהר מלרים ועשרה אומות בשלימות. או אפשר לומר כי על ז' אומות אומר את הצרות ועל השלום העשרה הוא אומר ואת החסד, כי מחנת הג' הוא חסד מופלא שהם מלכד ארץ כנען, והמשכיל על דבר יראה כי הם כללות רוב העולם כי אדום עמון ומואב הם פינה גדולה, ומה גם לדצריהם ז"ל (יומא י"י) שאמרו עתידה מלכות אדום שהתפשט בכל העולם, מעתה יש צמתנה זו כל העולם בכלל וחסד מופלג יקרא ועליו הוא אומר ואת החסד, ותדע שכן הוא שהרי עדיין לא זכו ישראל להצטחה הזכרת ואותה אנו מצקשים ומאפים להנחיל עליון לנו גוים רבים. עוד יראה על זה הדרך עקב תשמעון וגו' לא תצטרכו לזכות צטוב ה' ובחסדו מלד שבועת האבות ללא תזכו מלד עממיקם לשמור ה' לכם הצרות וגו' שנשבע לאבותיכם, כי אינו דומה הצח לזכות בשביל עלמו כמו לזכות בשביל אבותיו, והוא שדקדק לומר לך את הצרות ולא אמר ושמר לך ה' אלהיך וגו' שנתכוון להסמיך תיבת לך עם תיבת הצרות להעירך לדצרינו"י, ולדרך זה אומרו ושמרט"י פירוש שכל

אור בהיר

יא) אין הפירוש שאם לא ישמרו הצורה לא ימן המחנה אלא לזמן מועט, שדבר זה סתר המחנה ז"ל לעיל ד' מ', אלא הפי' שלא יגרשם משם וישאר א"כ המחנה בידם. וכן צפ' ראה לרשתה כל הימים (י"ב א'). יב) ולא אמר וקיים לך וגו', אבל להלן אמר לא בלדקתך וגו' אמה בא. יג) הצרות בשלימות לא רק תלוי. יד) שלא רק ישמור לך צרות האבות אלא "לך" יהיה הצרות. טו) שאין נריך לשמור שהלא ימן לך צרות חדש.

ארעא ד' ק' י' פ' ק' א' יהי ויבכעירך:

ממטיה: ו (תה' כ"ב) צטשתרות ועדרי ענן שמש ע

שינוי נוסחאות שאדריעי שג האונקלוס ענינו, שיות יורה דרכו עדרי לאן בעליהן, או העשתרות אינו אומר נאה וארוך כמעט צחי ואינו נותן אלו, משום

הצטחות ושמורים שהלא א ישראל י; אבות ו; עמדו ע וצמלות" הצורה,

בזו כלום ועושה. משא

וַעֲשֶׂתָּרַת צִאֲנָה עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-
נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ לָתֵת לָךְ: יד בְּרוּךְ
תִּהְיֶה מִכָּל־הָעַמִּים לְאִיְהוָה בְּךָ עֶקֶר
וְעֶקְרָה וּבְבִהְמֶתְךָ: טו וְהִסִּיר יְהוָה

אֲרַעָא דִּי קִיִּים לְאַבְתְּךָ לְמַתָּן
לָךְ: יד בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל עַמִּינָא
לְאִיְהוָה בְּךָ עֶקֶר וְעֶקְרָא
וּבְבִיעֶרְךָ: טו וְיַעֲרִי יי מִנְךָ בְּךָ

אַבְתְּךָ:
וְיַעֲרִי
וְאַבְא
וּמִשְׁתָּה
עֶקֶר עַל

לקט בהיר

רש"י

ממטיה: ועשתרות צאנה. מנחם פירש חזירי בשן
(תהי כ"ג י"ג) מבחר הלאן^{טו}, כמו (ברא' י"ד ה')
בעשתרות קרניים (לשון חזק), ואונקלוס תרגם
ועדרי ענך^{טו}, ורבותינו* אמרו (חולין פ"ד) למה נקרא
שם עשתרות שמעשרות*^{כא} את בעליהן:
(יד) עקרה. שאינו מוליד^{כב}:
שינוי נוסחאות • הקדושים דרשו • שמעשירות.

זנקל (במ"ח): יט) חזירי בשן פסוק הוא צמחלים
ופירושו, בשן הוא מקום בא"י בעצר הירדן מקום מראה
דשן ושמן והבהמות הרועים שם הם דשנים חוקים
ומזבחים, ומנחם חזר את שלפניו עם פסוק זה שגם
עשתרות פירושו דשנים חוקים ומזבחים, ומביא רבינו ר'איה
מעשתרות קרניים, ואופן הראיה כבר פירשנו בפ' דברים (א'
ד') ואת עוג מלך הבשן אשר יושב בעשתרות באלרעי, הרי
שאלרעי שמו, ועשתרות שם תואר שלו שנבנה בחוק בין הסלעים, וכן קרניים מורה על גובה וחוק (רא"ם): כ) מביא
האונקלוס הגם שלא מלינו לו עד במקרא שהיה פי' עשתרות עדרים, שצין לפי' מנחם וצין לפי' רבותינו אינו מתאים לפי
ענינו, שיותר יש לצדך אותן לאן שאינם חוקות ומעשירות, שאם הן חוקות ומעשירות כבר מבורכות הן (מ"ל), אמנם האמת
יורה דרכו שאין ראון רבינו לחלק בין דעת האונקלוס וצין דעת רבותינו, אלא רואה להטעים שיטת האונקלוס שלמה נקראו
עדרי לאן עשתרות לפי שמעשרות, לזה קבלו שם העלם על שם מעשיהם, לזה לא אמר רבינו אלא לאן שמעשרות את
בעליהן, אלא אמר למה "נקרא שם" (מ"ה), וזה מתאים למה שאמר הכתוב (שופ' י' ו') ויעבדו את בעלילים ואת
העשתרות נקרא ע"י עשתרות שהיו עשויות בצורת לאן: כא) ואל תחמה על המי"ו שכתובו ועל חקרן המ"ם, שהשם
אינו אומר בשום פעם את המכוון אליו בדקדוק, ולפי"ו אינו כמו לפי מנחם שהוא שם תואר על לאן צריאים ושמינים וממך
נאה וארוך וחלב הנקבות רב ושמן וכדומה, אלא כל לאן נקראו עשתרות, כי כל לאן מעשרות, שפרנסתם מלי וזל מאוד
כמעט בחנם ונחמיים שפע רב כלעיל: כב) ר"ל הגם שביבת עקר פירושו חסר והוא אינו חסר כלום, אלא מחמת שמתק
ואינו נותן נקרא עקר על שמה, והרד"ק ז"ל כתב שנקראו עקר ועקרה שנקרא מהם דבר המוליד, עוד יש לכון בדברי רבינו
אלו, משום דקשה לו, הלא אדרבה את מי שיאהב יוכיח והקב"ה מתאוה לתפלתן של ידיקים, וכן היה באצות שכולן עקרים

זה משגרת

זכה שילדו

זשה עקב

פירוש

לימות. או

זבכית ועל

כי מתנת

זרץ כנען,

זב העולם

, ומה גם

זה מלכות

זמתנה זו

הוא אומר

זין לא זכו

מבקשים

זיראה על

זכות בטוב

זתכו מלד

ז' שנשבע

זביל עלמו

זמר לך את

ז' שנתכוון

ז להעירך

זירוש שכל

זא הפי' שלא

להלן אמר לא

"לך" יהיה

אור החיים

זד. ברוך תהיה וגו'.^{טו} פירוש שלא תהיה
אומה גדולה מהם, או ירעה על זה
הדרך ברוך תהיה וגו' ומה היא הזכרה שלא יהיה
וגו' ואמרו בך וגו'^{טו} פירוש שלא ימלא אדם עקר
מעלמיו, וכנגד עקרות הבא על ידי חולי אמר
והסיר ה' ממך כל חולי הכובץ, וזזה תהיה נכרת
הזכרה של לא יהיה בך עקר כשלא יהיה ציראל
אדם שאינו מוליד^{כא}, עוד ירעה באומרו והסיר^{כב}
וגו' על דרך אמרם ז"ל (כתובות ל'). הכל בידי

הצטחות ה' ואין נריך לומר צריחו הם צטוחים
ושמורים לעולם ועד^{טו}, ודברים אלו כנים הם
שהלא הזכרם זכה לכל הכבוד ללד מעשיו, ואם
ישראל ישמרו תורת ה' למה יגרעו לבא זכות
אצות ואדרבא שלהם גדול משל אצותיהם כי הם
עמדו על הר סיני וגם היוחס מלווים בתורה
וצמחות^{טו} מה שאין כן האצות שלא נתנה להם
התורה, ומעתה גדול כח הצנים כשיטיבו מעשיהם
מכח האצות:

אור בהיר

זז) כלומר אין הפי' שישמור מזמן הזכרם אע"ה עד ביאת הארץ, אלא ישמור מביאת הארץ עד עולמי עד. יז) וגדול מצוה
ועושה. יח) זכרה זו אין ידוע מה שמו. יט) ולא אמר ולא תהיה עקר. כ) ופי' "בך" בעצמך ובמולדתך. כא) כב)
משא"כ אם ימלאון חסוכי בניס ע"י חולי. כב) שכלאורה אם לא ישים מחלה כמו שגמר אומר א"כ למה להסירם.

זא הפי' שלא

להלן אמר לא

"לך" יהיה

ללשיטתו מגיע הכרזתו בטוב בעולם הזה ליעקב ולזרעו אחריו עד סוף כל הדורות. (תשע"ה)

*

ב וליוסף אמר מצורכת ה' ארלו.

76 וי"ל בהקדמ מה שכתב בנועם אלימלך (פ' ויחי) כי המוסיק צעודה יקרא צבחינת בן למקום, וזהו ויקרא לבניו, פי' מי הוא בנו, ליוס"ף, פי' מי שמוסיף תמיד, עכ"ד. והענין, כי כאשר העבד משרת את אדוניו, הוא נוהר רק שלא להמרמו ובלתיית את כל אשר יזוה עליו לעשות, אבל בן המשמש את אביו, מוסיק ומשתדל צעודה צחומרות והידורים יותר מכפי המצווה.

ובקדריים עוד מה שכתב בזרע ברכ' (פ' עקב) אהא דאמרינן (עירובין כב). היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, דשכר מצוה אינה משתלמת בעולם הזה, שזהו רק אם אנו נחשבים כעבדים למקום וכפועלים הנשכרים למלאכתם, אז אינו מגיע השכר בעולם הזה, דקי"ל (בבא מציעא סה). אין שכירות משתלמת אלא לבסוף, והיינו כאשר ישלים האדם חפצו בחיי העולם הזה, אבל אם אנו נחשבים כבנים למקום, מגיע לנו השכר גם בעולם הזה כאז המפרנס את בנו תמיד, עכ"ד.

וזהו וליוסף אמר מצורכת ה' ארלו, פי' וליוס"ף היינו מי שמוסיף ומהדר יותר מדיני התורה, הוא יקרא צבחינת בן, ועל כן מצורכת ה' ארלו, יהיה מצורך גם בעולם הזה. (השע"ה)

*

וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה' ויקבור אותו בגי בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה. איחא במדרש (במ"ד פ"ב סכ"ד) לפי שנתעלל משה במעשה זמרי, לפיכך ולא ידע איש את קבורתו, ללמדך שצריך אדם להיות עו כנמר וקל כנשר רך

לכזי וגבור כארי לעשות רצון קונו, מכאן אתה למד שהקצ"ה מדקדק עם הצדיקים כמוט השערה. וצריך ביאור מה יש בזה מדה כנגד מדה. (ועיין בדברינו בזה למעלה בפ' פינחס).

וי"ל בהקדמ הא דפליגי הראשונים דין מצות קידוש השם, שיטת הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ה ה"ד) שכל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג, אם נהרג ולא עבר, הרי זה מתחייב בנפשו, ושיטת התוס' (עבודה זרה כז: ד"ה יכול) והרא"ש (עבודה זרה פ"ב ס"ט) שאם רצה להחמיר על עצמו אפילו בשאר מצות רשאי. וכתב א"ז זללה"ה בקדושת יוס טוב (פ' פינחס) שלכך ציוו השבטים את פינחס, על שמסר עצמו על מצוה קלה שאינו מחויב בה, כי באמת הלכה היא ואין מורין בן (סנהדרין פב). והיה מתחייב בנפשו לפי שיטת הרמב"ם שאינו רשאי לעשות כן, עכ"ד.

אמנם כבר העיר בפרשת דרכים (דרוש ב) בענין זה באברהם אבינו, שמצונו (ב"ר פל"ה ס"ג) שמסר עצמו למיתה והשליך עצמו באור כשדים אל תוך כבשן האש על קדושת השם, דלכאורה כיון שקודם מתן תורה היה לו דין בן נח, ולשיטת הרמב"ם (פ"י מהל' מלכים ה"ב) דבני נח אינן מצווין על קדוש השם, אם כן היאך מסר נפשו על קידוש השם כיון שלא היה מחוייב, ובדאי אם היה עושה איסור, לא היה הקצ"ה עושה לו נס ומצילו משם, ועל כרחק שהיה לו באמת דין ישראל שמוהר על קדושת ה', עכ"ד. והכי נמי י"ל לאידך גיסא, שהיה לו לאברהם דין בן נח, ומסר נפשו אף כשלא היה מחוייב, ועל כרחק מזה ראייה לשיטת התוס' דגם מי שאינו מחוייב אם רצה להחמיר על עצמו רשאי.

ובזה פרשמי (פינחס חס"ט) מה שנאמר וירא פינחס ויקח רמת צידו, וכתב האלשיך הקדוש (סו"פ בלק) ויקח רמ"ם צידו, הוא זכות

אברהם שעולה רמ"ם הכוונה כי פינחס לקח ל שמסר נפשו על קדושת צדבר, ומזה ראייה כפי מחוייב אם רצה להחמיר רמת צידו ונכנס צמקן קדוש

והנה איחא צמס' ס (הב"ח) אמר רב נסתחר קצרו של משו שגלוי וידוע לפני הק' ליחרב ולהגלות את י' לקבורתו של משה בה ויחננו למשה, ויחננו בתפלה בעדינו, ועומד מפני שחציבים צדיקים עי"ש. והעיר א"ז זל שואגים הושענא) וכי מו גזירת הגלות. וי"ל בן המפרשים (תורת חיים מצרים קודם הזמן, מ הזמן. נמצא שיש צורך להשלים גזירה הקדוה ומטעם זה לא ידע איש שלא יצאו על קצרו ה

אך איחא בפרקי דרבי יאיחא מצרים קוה מלידת יחמק. וכתב ה פיסקא ויאמר לאברהם) דג בן נח, אז אמרינן הכי, זכיה פ"א הי"ד) דבן נח גם אם הלך אברהם לו אמנרי (בבא בתרא ק:),

גרבי"א ר' אהרן ט"א ק"ו ט"א ק"ו

←

ישראל ויתמר ? * ומלך יי עם משה קמימר: ב מלך עם כל בנשפת דבני אל-פלעדת בני-ישראל

לקט בהיר

רשיי

(א) פי' הקהילו ע"י כרוז וכדומה שיצואו כולם איש לא יעד, משא"כ בשאר כל הלימודים שלמד משה חורה עם ישראל או היה מלוא להם מה שקבל מסיני וצאהל מועד,

הגם שהיה לכל ישראל כמו ששינוו בעירובין ורש"י מציאו סוף פ' משא, אבל פשוט שלא היו מחוייבים לבא ולא היו ממש כולם, ומן הסתם היו בכל פעם יחידים שלא באו (ג"א), וזה מתאים למה שאמרו ו"ל הוצא בילקוט פ' ויקהל אמר הקב"ה למשה עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפנייהם צרכים הלכות שבת וכו', הרי שהם צ' דברים, סדר הלימוד שזכור בגמ' לחוד, ודרשות לחוד (נח"י), או אפשר שפעם הוצאת היו נקהלים אנשים ונשים וטף, משא"כ בשאר כל האסיפות והלימודים לא באו אלא אנשים (רא"ם), (והש"ח הביא דברי הרא"ם אלו ולא זיין שזהו דברי הרא"ם, ומה שכתב עוד שם לא הנמתי), והגם שגריש פ' ויקהל כתיב ג"כ לשון זה ויקהל משה את כל עדת, אה"י גם שם היה צהקהל, ורש"י לא אמר שם מידי, שפשוט הוא שזה פירושו של "כל עדת", והעטם מובן שם, לפי שהיה מלוא אותם נדבת המשכן והיה רוצה משה (ומן הסתם

אור החיים

(ט) ב. אל כל עדת וגו'. טעם אומרו אל כל אמרו ז"ל צחורה כהנים לפי שפרשה זו רוב גופי החורה תלויים בה נאמרה צהקהל. והגם שכל מלוא ומלוא ממלוא החורה היה משה אומרה לכל ישראל כאמור בצרייהא הוצאה בעירובין (נ"ד:), חירץ הרא"ם שהיו נכנסים בת אחר בת, מה שאין כן בפרשה זו שנכנסו יחד ע"כ. וקשה לדבריו אם כוונתו צאומרו שהיו נכנסים בת אחר בת על ישראל שהיו באים אחר הזקנים^א), אם כן משה הי' אומר יותר מחמשה וששה פעמים, ולפי חשבון הפעמים שמנה התנא שם שיש ציד כל אחד ד' אינו משמע כן, שכתבו זה לשונם נכנסו כל העם וכו' ומלאו ציד אהרן ד'. ואם כוונת הרב צאומרו בת אחר בת הוא על בת של אהרן, ומדב ואזיבהא, וכת של הזקנים, וכו' שצשאר הליויים היו נכנסים זה אחר זה וכאן נכנסו יחד אהרן מדב ואזיבהא והזקנים והישראלים. הנה צמה שנעמוד על עקרון של דברים למה משה נהג בכל המלות צסדר זה, ולא היה שונה לכולם יחד ד' פעמים, ונמלאו לכל אחד מישראל ד' פעמים מפי משה, שהוא יותר טוב

אור בהיר

(א) פי' המון עם שבו אחר הזקנים גם הם היו מתחלקים לכמות. (ב) טעם זה הראשון הוצא שם בגמ', וטעם השני דעת עלמו, ורשות נמוה למליד ומיק. (ג) גם כצרה זו היא סגרת הרא"ם ו"ל, ופי' אומרו הנכון "בעיני" נכון בעיני דרך ב' של הרא"ם לא

ישראל ויתמר ? תלויין צה"י (ה) פרושים מן הערוי שאתה מולא גדר (ב"ב: ב) פי' חורה שצשאר מקוט כיצוד אז ואס, גני (מ"ל: ג) תיבת שצמה שלפנינו הכו

לזה הי' שידבר ל כסדר שהיו מקו נ ואמרת אליה לדבר שרוב גופי החור נתינת החורה שז כה תאמר וגו' ו אמירה רכה, וצ קדושים תה מלא

עשה על הערויו בלאו, הוסיף ו בעשה. עוד ירל ל"ע: ישב אדם כעושה מלוא, ו צמלות עשה"י צ וצז קיים מלא

דרכו הראשון. ד לעונש העובר עליו, ו עשה, גם מה ששמע מעשה דאחות אשתו קושיא כלל, כי אין זו ע"ה גני ממורת ו עי"ש. (ד) פי'

ישׁראֵל וְתִימֵר קְהוֹן קְדִישִׁין תְּהוֹן וְאָמַרְתָּ אֱלֹהִים קְדִישִׁים תְּהִיוּ כִּי קְדוֹשׁ

רש"י

לקט בהיר

תלויין זב"ה (ת"כ - ויק"ס): קדושים תהיו. הוּו פרושים מן העריות^(א) ומן העבירה (ת"ס), שכל מקום שאתה מולא גדר ערוה אתה מולא קדושה, (כ"ה ז) (ב"ב: ב) פי' לא רק שמלא וגדוש כל פסוק בפני עצמו בהלכות וגופי תורה, אלא גם תלויים בה הלכות וגופי תורה שבשאר מקומות, שמקלמם ואילו פרטים כתובים כאן, ונלמדים מאלן במדות שהתורה נדרשת בהן, כגון ע"י, שבת, כיבוד אב ואם, גניעה וכו' וכו', א"כ בלא פ' קדושים הם רק חזי דבר, הרי שרוב גופי תורה תלויה בפ' קדושים (מ"ל: ג) מינת קדוש או קדושים פירושו בכל מקום פרוש ומובדל מכל דבר, מוזמן ומיוחד רק לדבר אחד, ופשוט הוא שבמה שלפנינו הכוונה שהיו מיוחדים ומקודשים לעבודת האלהים, אבל לריך לנו לדעת פרטות כוונת הכתוב באילו דבר

אור החיים

זוה ה' שידבר לכל עדה ישראל הנשים ונשים וטף כסדר שהיו מקובלים במתן תורה. ובסמוך יתבאר הכתוב באופן אחר: **ואמרת אליהם.** טעם שכפל לומר ואמרת, לדבריהם ז"ל (ת"כ) שאמרו כי לדר שרוב גופי התורה וכו' לזה עשה זה גם כן כסדר נתינת התורה שדבר זה רכות וקשות (יתרו י"ט ג) כה האמר וגו' ותגד, ואמר דבר לשון קושי ואמרת אמירה רכה, ובסמוך יתבאר הכתוב באופן אחר: **קדושים תהיו.** לריך לדעת מה הוא המכוון של מצוה זו. ונראה שזה הכתוב לתת עשה על העריות, שזו עליהם צפרשה הקודמת בלאו, הוסיף עשה עליהם לעבור עליהם גם בעשה. עוד יראה על דרך אומרם ז"ל (קידושין ל"ט: ו) ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה, והוא מאמר הכתוב קדושים תהיו במלות עשה^(א) צבא עבירה לידו שיתרחק מעשותם, וצוה קיים מלות עשה שנלטו במאמר קדושים

תהיו, והוליא זכרון מצוה זו בלשון זה של קדושים, לומר שכל המקיים מצוה זו נקרא קדוש, והוא מאמרם ז"ל (ויק"ר כ"ד) ג"כ. ולטעם זה דקדק לומר אל כל עדה בני ישראל, לומר כי מצוה זו שמצוה קדושים תהיו היא מצוה שיטנה בכל אדם, שכל איש ישראל בקיימו מצוה זו קדוש יאמר לו, ואין הדרכה בישראל שחיה נמנעת מהבגה זו. גם צוה יתיישב טעם כפל דבר ואמרת, כי יש כאן דיבור קשה בערך העובר שיוסיף עונש עשה, ויש כאן מעלה וכבוד למקיימו שיקרא קדוש. ואולי כי דוקא בני ישראל הוא שיטנה בצחינה זו מה שאין כן אומות העולם, לו יהיה שיפרוש אדם עצמו מצחינות העריות האסורות לו או אפילו שאינם אסורות^(א), אף על פי כן מושלל הוא מצחינה הקדושה, ולזה אמר אל וגו' בני ישראל^(א), ובסמוך יתבאר באופן אחר:

כי קדוש אני וגו'. לריך לדעת מה נתינת טעם הוא זה, וכי יתחייב הדבר ליוצר כפיו להדמות

אור בהיר

דרכו הראשון. (ד) פי' חששו פעולה למנוע עצמם. וז"ל ש' הדרכים הללו הם צממת דרך א', אלא שקודם אמר שצבא ליתן עשה לעונש העובר עליו, ואחר כך אמר שצבא ליתן שכר למנוע עצמו, והיינו כך. ואין להקשות למה לא נמצאת מצוה זו בין הרמ"ח מלות עשה, גם מה ששמעתי מקשים מגמ' יצמות ג' שצריך קרא לאסור אחות אשתו שצבא קרא היינו אומרים יבא עשה דינוס וידחה לא מעשה דאחות אשתו הלא לדרכינו הוא לא מעשה ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ואם כן הדרה הקושיא למה לריך קרא ע"כ, אין זו קושיא כלל, כי אין זו מצוה עשה פרטי אלא כולל כל העריות ואין למנועם ולהחשיבו לדינא כשאר רמ"ח מ"ע, וכעין זה איתא ביצמות כ' ע"א גבי ממונה ונתינה שמחלק בין מצוה קדושים יהיו הנאמר על קדושת כהן צפרע וצין והמקדשם שהיא מצוה כללית עיי"ש. (ד) פי' לא רק מאשת איש האסורה לבני נח אלא אפילו יפרוש מכל העריות האסורות לישראל. (ו) ולא אמר אל כל

אני יהוה אלהיכם: איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו

ארי קדיש אגא יי אלהבון: ג גבר מן אמה ומן אביו תהון דחלין וית ימי שבאי דידי תשרון אגא

לקט בהיר

רשיי

ובאיזה אופן תהיה זאת, לזה אמר שדאי הכוונה פרושים ומוזדלים מן העריות, לפי שעיקר המונע דביקתינו לעבודה העליונה היא עניי הגוף ותאוותיו, ועיקר צענייני הגוף עלמו היא ענין העריות כידוע, ומי שהוא מזהר ונשמר בענין זה מן הסתם נמשך אחר הקדושה בכל עניינים, ועוד דבר הלמד מעניינו הוא, שמחובר פקשה זו לסוף פרשת אחרית המדבר בפרטי העריות, וגם נמשך הקדמה זו למטה על כל העניינים המוזכרים בפרשה זו, ולזה הוסיף רש"י לומר ומן העצירה, כלומר, אמת שעיקר קדושה צאה מפרישות העריות, אבל אם לא ישיג על כל שאר עבירות פשוט הוא שביטל קדושתו, וראיות שמביא רבינו הם רק על גדר ערוה שזו היא העיקר כמו שאמרנו, ולפי"ז אין עוד קושיא מה שמצינו גם שאר עבירות שהכתוב קורא פרישתם קדושה (ג"א), ובעין זה כתב המהרש"ל ז"ל, והש"ח הקשה ופירך

אשה זונה וחללה וגו' אני כי מקדשכם (ס"ט ע"ו), ולא יחלל זרעו אני כי מקדשו, (ס"ט ו) קדושים יהיו אשה זונה וחללה וגו' (ויק"ד): (ג) איש אמו ואביו תיראו. כל אחד מהם תיראו אביו ואמו, זה פשוטו, ומדרשו (ה"כ - קידושין ל"ג) אין לי אלא איש"י, אשה מניין, כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים, ר"כ למה נאמר איש"י, שהאיש סיפק בידו לעשות"י, אבל אשה רשות אחרים עליה: אמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לא צ"ל, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו"י, ובכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו"י בדברים (קידושין ס"ט): ואת שבתתי תשמרו. סמך (שמירת) שבת"י" למורה אב (ואם),

ואין ממש בדבריו, אבל מה שכתב שאין קדושה שייך רק במצוות עשה אבל בשב ואל תעשה לא שייך שום פרישות מן הגוים, זה אינו מובן כלל עיין בדבריו ודו"ק: (ד) זה פי' חיבת איש, כלומר איש ואיש, שאינו מדבר לאיש אחד, ולזה גמר אומר תיראו לשון רבים, והוסיף רש"י לומר "מכס" להראות שחיבת איש לנוכח הוא, שכלל זה נראה שהוא נסתר שכל איש מבני"י ירא, וזה אינו, שהלא בין לפניו אמר קדושים "תהיו" אני ה' "אלקיים" לנוכח, וגם לאחריו כל הפרשה בלשון נוכח "תיראו", ועם כל זאת דחוק הוא, שהלא אביו ואמו לשון יחיד הם ולא אמר איש אביכם ואמכם תיראו, ומטעם זה הפך רש"י ואמר תיראו אביו ואמו כדי לקשר חיבת תיראו לחיבת איש ששניהם לשון רבים, והבן, אבל באשר הוא שם בפסוק לא חתי שפיר, לזה הביא גם הדרוש: (ה) פי' מדכתיב "איש" הוה אמינא למעט את האשה ממורה אב ואם, דהיינו שחולל לישב במקום ולקחור דבריהם וכו', הגם שאין זו מצוה עשה שהזמן גרמא, הלא ראינו שהמורה מיעטה: (ו) פי' אם כל הטעות היה נמשך מחיבת איש, לא יאמר הכתוב איש ולא יונרך לומר תיראו לשון רבים, ולא יעלה על דעתנו למעט האשה: (ז) פי' יש כח ורשות בידו לכבד בין בגופו ובין בממונו להאכילו ולהלבישו ולהכניסו וכו', משא"כ האשה שאין לה משלה כלום, גם מעשה ידיה לבעלה, ואע"ג שאין זה רק מדרבנן, אבל המורה מיעטה ופטרה מכיבוד, אלא שחז"ל הוסיפו לומר טעם המיעוט, ובשביל זה אמרו ז"ל שאם נתאלמנה או נתגרשה חייבת בכיבוד דזיל בתר טעמא, ואע"ג דמיעוט זה צמורא כתיב ולא בכיבוד, דרשואה בלא אינו ענין, והא דלא כתבה המורה המיעוט במקומו אלא כיבוד, אין קושיא, שאם יכתוב חיבת איש במקום אחר לא היה עולה על דעתנו למעט אשה, כי מהיכי חיתי תגרע ממנוה זו, ויש לנו הרבה חיבות איש ואין אפילו הו"א למעט אשה, וכל ההכרח לרבותינו לדרוש כן מפני שהתחיל בלשון יחיד וסיים בלשון רבים וכו"ל, כללו של דבר אהני חיבת איש למעטה מכיבוד ואהני חיבת תיראו לרבותה צמורא, והא לך לשון רש"י בקידושין נתגרשה מבעלה הרי היא כאחיה (הוכר), "במצות כיבוד" עכ"ל, הרי שדעת רבינו שהמדובר מכיבוד ולא ממורה: (ח) וזה עיקר הדיוק, שהיה צריך להיות להפך כמו צפ' יתרו, לזה כתב רש"י דבריו כאן ולא לעיל בעשרת הדברות: (ט) ובמקום שהענין רפה ונעזב צריך חיזוק ביותר: (י) כי יפחה (שמות כ"ג ט"ו), מתרגמינן ארי יעדל, כלומר כשרוונה להשיצו מדרכיו במקום ליסרו ולהוכיחו בדברים קשים תדבר אליו בלשון רכה ומתנונים: (יא) פי' הכרח הדרשה היא מפני הסמיכות וצפרט בפסוק אחד, ואין

אור החיים

ג. איש אמו וגו'. טעם סמיכות מצוה זו למצוה קדושים. נתכוון לרמוז גם כן גדר שדרשו בפסוק ויפוחו זרועי ידיו מידי אביר יעקב

וגו' כי כשתקפת כדמנכ לו דיוקן וגו'. ושמעתי מנ דיוקן האב חגבי אל החיוב, והו ואביו תיראו, ו עיניו"י יולדיו ו בעשותו המזימת סמוך למצוה הע למדת שאם גילה שגרם להם זלזול זה הקדים האב ביותר, על דרך אמו. ולדרך זה ואת שבתתי ת צוהר (ח"ג ש"י) השבוע, ואמרו צ שבת הוא כנגד ולזה אנו אומרי סכת שלום, ובי לדקותו אשר ש הטומאה ירש ש שבתותי צ' שבת צרית קודש, וא' ולזה נקראים שג י"ג) אות היא צ וביה לאות. ותד הם צ', אבל בער והשומר אחד מו צצ' המצוה ואביו תיראו. אחד

טו) ויהיה לפי"ז פ הסמך חיבת אביך ל יתר מרימונים הגם דבריהם ולומר שאינו ממנו נשמע לר"א.

אני יהוה אלהיכם: ד אל-תפנו אל-י אלהיכם: ד לא תתפנו בתר

לקט בהיר

רשיי

נפ"מ חיזהו מהם קודם (ומה שאמר רש"י צפ' ויקהל "הקדים" להם שמירת שבת עיי"ש טעמו), אלא מאחר שמתן צ' הדברים ביחד רלונו בזה שאין אחד מבטל חבירו, שבלא הסמיכות היינו אומרים שהפה שאסר וזה לנו לשמור ולעשות את כל המורה הוא הפה שהמיר וזה לירא מאציו, ואין נפ"מ חיזו מזה קטנה או גדולה חמור או קל או אם הוא בעשה ולא מעשה, כולם בטלים לגבי מורא האב, וצפרע שמיניו כן שהמורה ציטל את השבת לגבי קרבות או לגבי מלות מילה בזמנו וכדומה, וזה מה שכתב רבינו בלשון אע"פ "שההרמיק" פי' אני הוא שצויתי את המורה ואני

לומר אע"פ שהזכרתיך על מורא אב (ואם) אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו, וכן בשאר כל המלות (ח"כ - צ"מ ל"ב): אני ה' אלהיכם. אתה ואצריך חייבים בכבודי, לפיכך לא תשמע לו לצטל את דברי (פס - פס), חיזו* מורא, לא ישב במקומו, ולא ידבר במקומו, ולא יסתור את דבריו, ואיזהו כבוד*, מאכיל ומשקה" מלביש ומנעיל מכנים ומוליא (ח"כ - קידושין ל"א): אל תפנו אל האלילים. לעבדם (ח"ס): אלילים. לשון

שישי נוסחאות איתו - איתו - כיבוד.

ההרמיק על מורא האב, וסיום הדרשה הוא במאמר הסמוך עיי"ש: (יב) פי' הגם שמלות שבת חמור הוא מאוד שקול כנגד כל המורה והוא בעשה ולא מעשה, אעפ"כ הטעם שמתן הכתוב שלא לצטל השבת שייך בכל המלות כדלקמן במאמר הסמוך: (יג) אמר בכבודי, הגם שהמדובר מיראה, לפי שלגבי הקב"ה אין שום נפ"מ בין כיבוד למורא, שאם יעשה אדם מלות עשה ליתן כבוד להקב"ה הרי עשה זאת מפני היראה מאחר שכן צוהו, ואם לא יעשה כן הרי עבר על דבריו והעיו פניו ועשה נגד רלונו ולא ירא ממנו, ואם קיים מלות לא מעשה הרי כבדו שמוע ענינו מאיסור לשמוע בדבריו, וכל החילוק בין מורא לכיבוד רק אלל אציו, שאם יעשה לו נחת רוח בלי צווי אין זה יראה רק כיבוד, ולזה מביא רש"י מאמר חז"ל חיזו מורא ואיזו כיבוד בסוף מאמר זה שגראה שאינו במקומו, לומר, שאפילו אציו צוה עליו דבר א"כ נכנס בגדר מורא אעפ"כ לא ישמע לו לצטל אפילו מלות עשה (מ"ל), עוד יש לומר טעמו של רבינו בסמיכות זה, שכן הסתם לא היה מביא רש"י מאמר חז"ל זה. חיזו כיבוד ואיזו מורא, שאין זה עבודתו, אבל מאחר שאמרנו שיצטל דברי אציו לגבי מלות המורה, הרי הוא עזות פנים, א"כ מה זה מורא, לזה הביא מאמר חז"ל שמורא הוא לא ישב במקומו וכו' וכו' שבוה לא יצטל מלות המורה (נח"י): (יד) כאן הוא סיום וגמר הדרוש עו"ה: מדסקמן הכתוב צ' מלות ביחד שבת ומורא הורים וכחב אחריהם אני ה' "אלקיים" פי' אלקי שלך ושל אציק, הראה בזה שצריך לקיים שניהם ולא יצטל אחד את חבירו, לזה, אם ישמע לאציו הרי ציטל את השבת, או אחד משאר מלות (וממילא שגם כיבוד ומורא האב לא קיים שהרי באופן זה אין כאן מלוא), אבל אם לא ציית ליה הרי קיים את השבת וגם לא ציטל מלות מורא האב, שהרי האב חייב בכבודי ואני צייתיו שלא לומר לך לחלל שבת, אדרבה צייתיו לומר לך שמור את השבת, א"כ אין בדבריו כלום, ולא עברת על דבריו, אדרבה קיימת את דבריו שהיה צריך להיות שמור את השבת (ג"א): (טו) המיוחד לו, וזה יראה שאין עמו כיבוד: (טז) פי' בלא צווי ובקשה אלא מעצמו, לזה יש בו כיבוד ואין בו מורא, אבל אם צוה אציו להאכילו נכנס בגדר יראה, וכבר אמרנו שלגבי הקב"ה אין זה בלא זה, שהרי צוה על עשה ועל לא מעשה א"כ כל שציית כיבוד וירא, וכל שעשה הפך רלונו ציטל הכיבוד והיראה: (יז) ודאי שאין פירושו שאסור לחזור פניו לגד ע"י, שזו אין במציאות להשמר ממנו, גם אין פירושו אל חפנו עיניכם בו, שא"כ היל"ל אל חביטו וכדומה, ודאי שהוא פניית המחשבה והדעת, וכאן נאסר מחשבת ע"י אפילו בלי מעשה (אודה"ח), וזו דעת חכמים

אור החיים

מעלי שבתא ושבתא ולא כדעת הטועים הנזכר: דעתו לחשוב צב. ולהשכילך על דבר אמת דע כי ד. אל תפנו. אומרו לשון פניה"י, לאסור בחינת אלהים אחרים תתיחס לה בחינת אחריים, מחשבת עבודה זרה, שלא יהיה פונה וכשהאדם חושב צב הם פונים אותם לגד פנים"י).

אור בהיר

לד) ולא אמר לשון עבודה. פי' עושה מאחוריים פנים, ולפי רמז זה יהיה הפי' אל חפנו אל מעשו אותה פנים, ולזה אמר אל חפנו, ולא אמר אל מחשבו וכדומה, כדי לרמוז ג"כ דבר זה.

משעו ורחלן דין
לכון אנא יי
תכסון נכסת
לרעוא לכון

חל"י, קלא הו
חלילים הס"י
לעשותן* חלבו
לאחרים, ולא
לעצמכם אבל ל
(שמות כ"ג) לא יכ
(ה) וכי תזבחו
שלא תהא ציח
הזמן הזה (ח"ס)
הרי כבר נאמר
וגו': לרצונכם
מנת נחת רוח
תחשבז עליו מוח
לרצונכם. אנפ
ש"י א.א. שאתח עו
מיותר הוא אם כב
עשה אותו לעצמו
שהרי כבר חביב צ
דכתיב שם צפ' לו
(ב"ב): (כב) ש
וגו' לרצונכם תגדו

האלילים

שיחיה לאחד, ו

ואלהי מסכו

כל כ
צורך לחזור וללכו
שיכוין למה של

מז) וכי לא מומר

סדר קדושים תהיו

ד.י.מ. (ב) אל כל עדת בני ישראל. כָּבֵר אָמְרוּ רְבוּתֵינוּ (תורת כהנים כאן) שְׁהַפְרָשָׁה הִיא נֶאֱמָרָה בְּהַקְהָל מִפְּנֵי שָׂרֵב גּוֹפֵי תוֹרָה תְלוּיִין בָּהּ. וְזֶה טַעַם: אֵל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

אָבֵל הַזְבֵּחַ בָּאן בְּתוֹרַת הַכֹּהֲנִים, מִפְּנֵי שֶׁיִּדְבַר בָּהּ עַל קֶרֶבן הַשְּׁלָמִים, וּמִפְּנֵי שֶׁיִּזְכֹּר בָּהּ הַמִּשְׁפָּט שֶׁיִּצְוֶה לַעֲשׂוֹת בְּעוֹשֵׂי הַתּוֹעֵבוֹת הַנִּזְכָּרוֹת וְהַעֲרִיּוֹת, וְהַתּוֹעֵבוֹת הַזְכּוּרוֹת בַּסֵּפֶר הַזֶּה מִפְּנֵי הַטַּעַם שֶׁכְּתוּב בְּתַחֲלַת הַסֵּפֶר.

קדושים תהיו. הוּו פרושים מן העריות ומן העברה, שְׁכָל מְקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֵדֵר עֲרוּהָ אֵתָה מוֹצֵא קְדוּשָׁת. לְשׁוֹן רִשׁׁי.

אָבֵל בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן) רְאִיתִי סֵתָם: פְּרוּשִׁים תְּהִיּוּ. וְכֵן לְשׁוֹן שָׁם (לְעִיל יא מו): וְהַתְּקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוּשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אָנִי, כָּשֶׁם שֶׁאָנִי קְדוֹשׁ כִּד אֵתָם תְּהִיּוּ קְדוּשִׁים, כָּשֶׁם שֶׁאָנִי קְדוֹשׁ כִּד אֵתָם תְּהִיּוּ פְרוּשִׁים.

טוב ירושלם

אעפ"י שהפרשה נאמרה לכל בני ישראל, היא אמורה בתורת כהנים, מפני שנזכרים בה העונשים על ע"ז וג"ע שנזכרו בפרשה הקודמת.

י.ט. (ב) דבר אל כל עדת בני ישראל. כבר אמרו רבותינו (בחי"כ כאן) שפרשה זו נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויים בה. וזהו ההסבר של: אל כל עדת בני ישראל.

ומה שפרשה זו אמורה בספר ויקרא, בתורת כהנים*, מפני שמדובר בה על קרבן השלמים (פסוק ה), ומפני שנזכרים בה העונשים שה' מצוה לתת לעושי התועבות ולמגלי העריות שנזכרו בפרשה הקודמת. ותועבות אלה נזכרות בספר זה מהטעם שכתבנו בהקדמת הספר*.

אחרי שהפסוק פרט בפרשה הקודמת את הדברים האסורים לנו, הוא מצוה באופן כללי קדושים תהיו, קיי פרושים ממותרות, גם מרברים מותרים אל תמלאו את תאוהכם, אלא היו נקיים וטהורים מכל זוהמה וכיעור.

קדושים תהיו*. כתב רש"י: הוּו פרושים מן העריות ומן העבירה, שבכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה*. עכ"ל.

אבל בתורת כהנים (כאן) ראיתי בלשון סתמי: פרושים תהיו*. וכמו כן אמרו בתורת כהנים (לעיל יא מו): והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים*. עכ"ל.

פני ירושלם

(ב) אל כל עדת. ומדוע לא היה די לומר "דבר אל בני ישראל" כמו בכל מקום.

בתורת כהנים, והלא היא נוגעת לכל ישראל.

בהקדמת הספר, מפני שעונם נקרא טומאה, הגורמת לסלוק השכינה. ועוד, שהעובר עליהן בשוגג חייב להביא קרבן חטאת הנזכר בפ' ויקרא. — ושם בסוף ההקדמה כותב רבינו שפ' קדושים אמורה בס' ויקרא, מפני שגם קצת המצוות האמורות בה לבני ישראל רובן קשורות לעניני הקרבנות או דומות להן.

קדושים תהיו. השאלה היא, מהי קדושה זו, כלומר מה יהיו.
קדושה. ומקורו בויק"ר כאן (כד ו), וכך הוא בירושלמי (יבמות ב ד).
פרושים תהיו, ולא אמרו "מעריות ומעבירה".
פרושים. ודעת רש"י שכונת הת"כ שיהיו פרושים מעריות ומעבירה, כמו שכתב הרא"ם. וזהו שממשין רבינו שלדעתו אין פרישות זו לפרוש מהעריות כדברי רש"י.

זין באפור
הפעולה,
זות רבים
ות דמים,
היהם של
והתאונה
אמת.
לים מיתה
ת אסורות,
זוק. ורז"ל
ריות אחרי
לדבר סוד

ל, והתאונה
הרתיע את

חמ"ל זר"י
טא ירושלמי
הר"ל ל' סתם ינועג א' ברמ"ן

ולפי דעתי אין הפרישות הוא לפרש מן העריות כדברי הרב, אבל הפרישות היא המזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים פרושים.

והענין, כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים, והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם בן ומצא בעל התאונה מקום להיות שטוף בזופת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסוכאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הזכיר אסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה. לפיכך בא הכתוב הזה, אחרי שפרט האסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שגהנה פרושים מן המותרות, ימעט במשגל, בענין שאמרו (ברכות כב): שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין, ולא ישתמש בו אלא כפי הצורך בקיום המצוה מפניו. ויקדש עצמו מן היין במעוטו, כמו שקרא הכתוב (במדרש ו ה) הנזיר קדוש, ונזכר הרעות הנזירות מפניו בתורה בנח (בראשית ט כא) ובלוט (שם יט לג). וכן יפריש עצמו מן המאמה אף על פי שלא הזכירו במצוה בתורה, כמו שהזכירו (חגיגה יח): בגדי עם הארץ מדרם לפרושים, וכמו שקרא הנזיר קדוש (במדרש ו ה) משמרו ממאמאת הפת גם בן. וגם ישמור פיו ולשונו מהתנאל ברבוי האכילה הגסה ומן הדבור הנמאם, בענין שהזכיר הכתוב (ישעיה ט טו): וכל פה דבר נבלה, ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות מה שאמרו על רבי חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו.

בלאו ובכיוצא בהן באה המצוה הזאת הכללית, אחרי שפרט כל העברות שהן אסורות לגמרי, עד שיבנם בכלל זאת הצנאה הנקיות בגדי ונפול, כמו שאמרו (ברכות גג): והתקדשתם,

טוב ירושלים

ולפי דעתי אין הכונה של פרישות זו לפרוש מהעריות כדעת רש"י, אלא הפרישות היא זאת הנזכרת בכל מקום בתלמוד, שהמתנהגים בה נקראים פרושים.

וההסבר כך. התורה אסרה עריות ומאכלים מסוימים, והתירה את החיבור של איש ואשתו, ואכילת בשר ושתיית יין. ומכיון שכן, יכול בעל תאוה להתיר לעצמו להיות שטוף בזימת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות זולל וסובא, ולדבר כרצונו בכל הנבלות, שהרי דברים אלה לא נאסרו בתורה, כך שיהיה נבל ברשות התורה.

לכן בא הפסוק הזה, אחרי שפרט את האיטורים שאסרם לגמרי, וצוה צווי כללי שנהיה פרושים מותרות, כלומר, שהאדם ימעט במשגל, כמו שאמרו בגמרא (ברכות כב): שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים, ולא ישתמש בו אלא כפי הצורך לקיום המצוה, ויקדש עצמו מהיין ע"י שישחה ממנו רק מעט, כמו שהפסוק קורא לנזיר קדוש (במדבר ו ה). ויזכור את התוצאות הרעות של שתיית היין הנזכרות בתורה אצל נח (בראשית ט כא) ואצל לוט (שם יט לג).

וכן יפרוש מהטומאה, אעפ"י שהתורה לא אסרה לנו אותה, כמו שאמרו בגמרא (חגיגה יח): בגדי עם הארץ מדרם לפרושים*, וכמו שהנזיר נקרא קדוש גם מפני שהוא נזהר מטומאת המת.

וכן ישמור את פיו ולשונו מלהתלכלך ברבוי האכילה הגסה ומהדבור המאוס, כמו שהפסוק מזכיר: וכל פה דובר נבלה (ישעיה ט טו), ויקדש את עצמו בזה עד שיגיע לפרישות שאמרו על רבי חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו*.

על דברים אלה וכיוצא בהם הפסוק אומר, אחרי שפרט את כל העבירות האסורות לנו לגמרי, צווי כללי זה, עד שנכלל בו גם הצווי להזהר בנקיות הידים והגוף, כמו שאמרו (ברכות גג): והתקדשתם, אלו

פני ירושלים

מדרס, אב הטומאה לטמא אדם וכלים כמדרס הזב, לפרושים, לאוכלי חוליהם בטהרה. (רש"י שם) מימיו, לא מצאתי זאת על רבי חייא, ובסוכה (כת). אמרוהו על רבי אליעזר ורבן יוחנן בן זכאי, והרמב"ם (כהל' דעות ב ד ובפירושו לאבות א טז) כתבו על רב. (הרחד"ש)

אלו מים ראשונים, פי שאלו מצות מן המזון בני אדם ש נזה דרך הר ומתן שבין בני און הנישר והפוב (דבריו) חבריו, באשר אפר' הפולאבות בלאו וה השם.

ומעם הכתוב שאמ קדושים. והנה זה נ תיראו (פסוק ג), פ שבתתי השמרו, (שמות כ ח) ענין פ

מים ראשונים. והייתם הם מדרבנן, עיקר הפ המלכלכים עצמם כמו

וכן הוא דרך ה הדינים של משא ומר אומר באופן כללי: וע וכל מה שהוא לפנים

וכן אצל השבח כללי של "חשבות".*

כי קו וההסבר של כי צווי זה הוא כמוכן הו והפסוק מצוה:

והוא אומר (שם שמות כ ח) את המוכן

והוא אומר אל

בלאו, לא תעשה כל מל חשבות, שמות כג יב, לו

כי קדוש אני ה' אלהי קדושים בגלל זה.

של עשרת הדברות, אנו

76

על פי הדברים האלה עוד זאת אדרוש
 אל הצברים המקשיצים, אמרו חז"ל (שם)
 פ, א) משה הוסיף יום אחד מדעתו והסכים
 הקב"ה על ידו, ומקשו בגמרא (סס) מאי
 דרש, 'וקדשתם היום ומחר' (שמות יט, י),
 מה מחר לילו עמו וכו' ^ע. והנה הוא היקש
 הניתן מסיני לדרוש, והקשו בתוספות (ד"ה
 היום) אם כן כיון דדרש מהקישא אין זה
 מדעתו, עיין סס ^ע. ועוד אני מתמיה, אם
 היה רצון הש"י שהיה כך למה לא אמר
 בפירוש 'שלשה ימים' ולא נטרך ללמוד
 בהיקש. ואגב זה נבוא לחקור טעם צמנות
 שמירת שבת, כיון שהיה עמיד להיאמר

צעשרת הדצרות צמעמד הנכבד למה
 הקדימו הש"י ונתנו לישראל צמרה ^ע.
 ואומר לך את הנראה לעניות דעמי, דהנה
 קיימא לן (סנהדרין נח, ג) גוי ששבת
 חייב מיתה. ופירשו צוה (הרז חיד"א ז"ל בספרו
 ראש דוד פרטס מקן; וע"ע מאמר צמנות ה' לרמ"ע
 מפלאו ח"צ) הטעם הוא, דהנה כתיב (בראשית
 ג, ג-ג) 'וישבות [הש"י] ביום השביעי מכל
 מלאכתו וכו' ויצרך חלקים את יום השביעי
 וכו' כי צו שבת מכל מלאכתו וכו', אם כן
 היום השביעי כביכול הוא שרביטו של מלך ^ע,
 והמשממש צשרביטו של מלך חייב מיתה ^ע,

ביאתן למדבר סיני צמשובה' כו' ^ע. והנה קשה 'ביאתן לסיני צמשובה' מאן דכר שמייה ^ע, ולפי דברינו הג"ל יונם
 ספיר ^ע, והכן.

יודעי בינה

עב. שם: 'הוסיף [משה] יום אחד מדעתו, מאי
 דריש 'היום ומחר', היום כמחר, מה למחר לילו
 עמו אף היום לילו עמו, ולילה דהאידנא נפקא ליה
 -] והרי הלילה של היום הראשון לפרישה כבר
 יצאה, שהרי כל הדברות שדיבר הקב"ה עם משה
 היו בהשכמה, שמע מינה, תרי יומי מהאידנא' -]
 שהיתה כוונתו ית' שיפרשו שני ימים נוספים לבד
 מהיום שנדבר עמו.]

עג. הנה תוספות שם כתבו: 'היום כמחר אין זו
 דרשה גמורה, אלא משמע דהיום ממש, דאי לאו
 הכי אין זה מדעתו'. ומבאר רבינו כוונתם, דהוקשה
 להם, היאך אמרו חז"ל דהוסיף משה יום אחד
 מדעתו, הלא מאחר ולמד כן מהיקש א"כ הרי זה
 כאילו נאמרה מפי הגבורה, לכן פירשו שאין זה
 היקש גמור, כי משמעות 'היום ומחר' מורה על עצם
 הפרישה שיפרשו רק היום ומחר היינו ד' זה 'סיון',
 ולא על ההיקש של 'היום כמחר' שממנו למד משה
 שיפרשו גם ביום ו' [מטעם דמה למחר לילו עמו
 אף היום לילו עמו], וכיון שהמשמעות סותר להיקש,
 לכן שוב אין זה היקש גמור, על כן נקרא שהוסיף
 משה יום זה מדעתו.

עד. וכאמרם ז"ל (סנהדרין נו, א; וע"ע שבת פו, א) "עשר

מצות נצטוו ישראל במרה, שבע שקיבלו עליהן בני
 נח, והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם'.
 עה. ולקמן (אות ז) הוסיף רבינו לבאר, שלכן נקראת
 השבת שרביטו של מלך, לפי שהיא שמו של הקב"ה
 כמבואר בזה"ק (ח"ב פח, ב) עיי"ש. ובמאמרי כסלו
 טבת (מאמר ד אות פח) נתן טעם נוסף, לפי שהשבת
 נקראת קודש לה' כמו שנאמר (בראשית ב, ג) 'ויברך
 ויקדש אותו', וכן הוא אומר (שמות כ, יא) 'ויקדשהו',
 לכן היא בכלל שרביטו של מלך.

עו. שם: " 'ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני',
 והלא כבר נאמר בפרשת מסעות (במדבר לג, טו)
 'ויסעו מרפידים' וכו' ומה תלמוד לומר 'ויבואו
 מדבר סיני', הקיש נסיעתן מרפידים לביאתם למדבר
 סיני, מה ביאתם למדבר סיני בתשובה אף נסיעתם
 מרפידים בתשובה".

עז. ומנין לנו שביאתם למדבר סיני היתה בתשובה.
 עח. כי בבואם למדבר סיני נאמר להם 'ועתה אם
 שמוע תשמעו' המורה על תשובה, ונתבשרו
 שהתשובה מועלת רק להם ולא לשאר האומות
 (מהטעמים המבוארים בפנים ונרמז להם בפרשה הראשונה
 שנאמרה להם בבואם למדבר סיני).

עט. כדאיתא בסנהדרין (כב, א) "אין רוכבין על סוסו

אם כן גוי שנשחטנו
 מה שאין כן ישראל
 אב, הן המה משתנו
 ועל כן נתן להם ה' ^ע
 למתן מורה,
 לקבל המורה אם ל'
 ואדם אין לדיק צאר
 הש"י (לצטות) [להו
 קודם נתינת המורה
 משפטי המורה מלן
 כבודו מחול, אבל כיו
 מתן מורה את השבט
 צוה הורה להם שה
 ואב שמחל על כבוד
 (ז) והנה אמרו רז'
 זינגל משה וילא

[של מלך] ואין יושבי
 בשרביטו". ומבואר (שם)
 המלך חייב מיתה, עיי'

פ. ובמדרש (דב"ר א, כא)
 עובד כוכבים ששמו או
 את המילה חייב מיתו
 ומה ראית לומר עובד
 חייב מיתה, א"ר חייא
 שבעולם מלך ומטרונה
 מי שבא ומכניס עצם
 [בתמיה], כך השבת ז'
 שנאמר (שמות לא) 'ביני
 עובד כוכבים שבא ומ
 קיבל עליו לימול חייב

פא. שם: " זירא בסבך
 להם מנוחה, הלך ואמר
 אינו נח יום אחד בשבו
 אין אתה מניח להם י'
 אמר לו לך ועשה להן נ
 להם את יום השבת לו

חוג"י צ"כ אימלך שפי"ג צ"ג
 מכון יוצאי ק"ג

אם כן גוי שנשתמש בשבתה חייב מיתה, מה שאין כן ישראל הם צנים והשי"ת למו אב, הן המה משתמשים בשרביט אציהם.

ועד כן נתן להם השי"ת את השבת עוד קודם למתן תורה, דהנה האריך היו יכולין לקבל התורה אם אין תשובה מועלת ח"ו, ואדם אין זדיק בארץ וכנ"ל. ועל כן הוצרך השי"ת (לצטוח) [להצטייח] להם על התשובה קודם נתינת התורה וכנ"ל, והנה על פי משפטי התורה מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, אבל כיון שהשי"ת נתן להם קודם מתן תורה את השבת שהוא שרביטו של מלך, בזה הורה להם שהם צנים והוא למו אב, ואז שמחל על כבודו מחול. L

ז) והנה אמרו רז"ל (שמו"ר א, כח) בפסוק 'ויגדל משה ויזא אל אחיו וירא בסבלותם'

(שמות ג, יא), אשר משה ביקש מפרעה שיתן להם יום אחד למנוחה, והנה צירר משה להם את יום השבת^{כא}, והנה כשילאו ממזרים ונתן להם השי"ת את השבת שמת משה, וזהו שאומרים (מפלת שמו"ע ליום שבת) 'ישמח משה במתנת חלקו'^{כב}. והנה צודאי לא צמקרה היה הדבר שצמח קודם הציווי על ידי השמלות משה, דהנה מעת שצחר השי"ת את אברהם לחלקו הנה משה הוא דור השביעי^{כג}, נגד יום השבת קודש לה'.

ועד כן אמר השי"ת למשה (שמות ז, א) 'ראה נמתיך חלקים לפרעה' - כציוול קראו בשמו^{כד}, ורכב על העגל^{כה} והשתמש בשרביטו^{כו}, הגם שעל פי הדין צמלך אין רוכבין על סוסו ואין משתמסין בשרביטו, למשה הותר הכל כמו שאמרו רז"ל כל העניינים

יודעי בינה

פב. כן כתב הטור (א"ח ט" ופא) "פירוש ישמח משה, כשהיו אבותינו במצרים וראה משה כובד השעבוד שהכבידו עליהם, ביקש מפרעה שיתן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו, ונתנו לו, ובחר ביום השביעי, וכאשר נצטוו על יום השבת שמח משה שבחר בו, והו' ישמח משה במתנת חלקו".

פג. היינו דור השביעי מאברהם ראש היחוס - אברהם, יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם, משה (כמבואר לעיל מאמר א אות ה).

פד. כדאיתא במדרש (שמו"ר ה, א) "מלך בשר ודם אין נקראין בשמו קיסר אגוסטא, ואם נקראין בשמו היו ממיתין אותו, והקב"ה קרא למשה בשמו, שנאמר 'ראה נתתיך אלקים לפרעה'".

פה. כמו שנאמר (שמות כ, יח) 'ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים, ועוד כתיב ביה (שמות כד, יח) 'ויבא משה בתוך הענן' (ומבואר בזה"ק ח"ב קצו, א שנתלבש בענן כאדם המתלבש בלבוש).

פו. כדאיתא במדרש (שמו"ר שם: וע"ע במד"ר יד, ג: בתחומא וארא ח) "מלך בשר ודם אין משתמשין בשרביטו, והקב"ה מסר שרביטו למשה, שנאמר

[של מלך] ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרביטו". ומבואר (שם צה, א) שהמשמש בשרביט המלך חייב מיתה, עיי"ש.

פ. ובמדרש (דכ"ר א, כא) אמרו: "אמר ר"י בר חנינא, עובד כוכבים ששמר את השבת עד שלא קיבל עליו את המילה חייב מיתה, ולמה, שלא נצטוו עליה. ומה ראית לומר עובד כוכבים ששמר את השבת חייב מיתה, א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בנוהג שבעולם מלך ומטרונה יושבין ומסיחין זה עם זה מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב מיתה [בתמיה], כך השבת הזו בין ישראל ובין הקב"ה שנאמר (שמות לא) 'בני ובין בני ישראל, לפיכך כל עובד כוכבים שבא ומכניס עצמו ביניהם עד שלא קיבל עליו לימול חייב מיתה'".

פא. שם: "זירא בסבלותם" (שמות ב, יא), ראה שאין להם מנוחה, הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם אינו נח יום אחד בשבוע הוא מת, ואילו עבדיך אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים, אמר לו לך ועשה להן כמו שתאמר, הלך משה ותיקן להם את יום השבת לנוח".

עני שממית עצמו בגללה כמוך רועה נאמן איהו קרבן יורד תחותך היא יורדת תחתיו ואמאי, בנין דמאן דאשפיל גרמיה בגין שכינתיה דקב"ה איהו נחית עליה כיון שמי שמשפיל עצמו בגלל שכינתו של הקב"ה, הוא יורד אליו והאי הוא דאמר דוד וז"ש דוד, תהלים קלח כי רם ה' ושפל יראה והנביא אמר ישעיה נז כי בה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו וגו' ואת דכא ושפל רוח, דאע"ג דאנא מרום וקדוש אשכון בנין ההוא דאתעביד דכא ושפל רוח בנין שכינתי לסלקא לה משפלות דילה עטרא לרישיה, אנא נחית לדיירא עמיה כי אע"פ שאני מרום וקדוש אשכון, בגלל ההוא שנעשה דכא ושפל רוח בגלל שכינתי להעלות אותה משפלות שלה עטרה לדאשו, אני ארד לדור עמו ובתור בעלה דשכינתא נחית על בר נש, איהו נחיתת מעל רישיה ויהיבת אתרא דרישא לבעלה ונחיתת לרגלוי דמלכא ולאחר שבעלה של השכינה ירד על האדם, היא יורדת מעל לראשו ונחתת מקום הראש לבעלה ויורדת תחת לרגלי המלך ורזא דמלה וסוד הדבר, שם סו השמים כסאי והארץ הדום רגלי.

7 יומא דירית בר נש נשמתא כלילא מקב"ה ושכנתיה, מההיא שעתא אתקרי בן יום שירש האדם נשמה כלולה מהקב"ה ושכינתו, מאותה שעה נקרא בן אמר חד תנא, וכי מההוא יומא דירית בר נש נשמתא כלילא מקב"ה ושכינתיה יתקרי בריה מנלן, מהאי קרא דאמר דוד בספר תהלים אמר תנא אחד, וכי מאותו יום שאדם יורש נשמה כלולה מהקב"ה ושכינתו נקרא בן, מנין לנו, מהפסוק שאמר דוד בספר תהלים, תהלים ב אספרה אל חק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך. אלא בנינך אמר דוד ברוח קדשא בגללך אמר דוד המלך ברוח קדשו אני היום ילדתיך. הן עוד היום גדול, בההוא דאתמר ביה באותו שנאמר בו, דברים לד ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. אנת קיימת בשכינתא אתה קיימת בשכינה ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, דהיינו גופא שהוא הנוף ובכל נפשך, דהיינו נשמתא היינו הנשמה דחמש שמהן אית לה כי חמשה שמות יש לה נשמה רוח נפש חיה יחידה. ובכל

נפש

ביאור המאמר

ידיד

נשמתו מההוא יומא אתקרי בריה מאותו יום נקרא בן אמר חד תנא וכי מנלן ר"ל שהיה מן הראוי שתחילה יקדם ענין הנשמה אליו ויקיים בה מצות הרבה ואחר משך זמן מה יתקרי בריה, דהיינו ייחוד הת"ת עליו. לזה הביא ראיה מאומרו ה' אמר אלי בני אתה ולא קרא לו בן זמן רב אחר הלידה אלא היום ילדתיך, בשעת נתינת הנשמה מיד הת"ת שורה עליו ונקרא בן. וענין זה הוא חסד אל וחק בלי טעם. וז"ש אספרה אל חק ענין זה לא על דוד לבד נאמר אלא ברוח הקדש נאמר על כל א' בישראל. וז"ש מהאי קרא דאמר דוד בספר תהילים וגו'.

מאי היום ילדתיך וגו' ר"ל מדוע מוסיף את התיבה היום, היל"ל בעת ילדתיך. אלא הכוונה על הת"ת בסוד הדעת ששם מדרגת מרע"ה ועליו נאמר הן עוד היום גדול והיינו מדרגת מרע"ה בסוד הנבואה שהוא ממדרגת הדעת. והיינו ולא קם נביא עוד במדרגת עוד שהוא בסוד הדעת כאומרו הן עוד היום גדול. אנת קיימת בשכינתא וגו' והרשב"י ממשך לדבר אל הרעיא מהימנא ואומר לו אתה קיימת בשכינה את מה שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וכי היינו בסוד מדרגת בן שלא ע"מ לקבל פרס ולכן אהב תועלת השכינה יותר מכל ענייני עצמו ובכל נפשך, דהיינו נשמתא ואומר שלנשמה יש חמש שמהן חמשה שמות שהם נשמה, רוח, נפש, חיה, יחידה ובזה שייך לומר בכל נפשך, כי לא שייך לומר בכל אלא בדבר שיש בו חלקים דהיינו ה' חלקי הנשמה: נשמה מבינה,

אלא לשמש כבן דאינו מקבל פרס והיינו דממית גרמיה בגינה שממית עצמו עליה, שכל מה שמשפיע משפיע לשכינה לא לעצמו והוא מהענה מפני שאין שפע לעצמו כך שהשכינה נעשית עניה אליו ומעלה אותו עליה שיהיה הוא בכחנת הת"ת בן. וז"ש איהו קרבן יורד תחותך וקשיא ליה ואמאי כלומר היאך אפשר להלום ענין זה. ותירץ בגין דמאן דמשפיל גרמיה וגו' שמענה עצמו ומשמש שלא ע"מ לקבל פרס קב"ה דהיינו ת"ת נחית עליה כרמסיק. וזה שאמר דוד רם ה' ושפל ושפל יראה האיש המשפיל עצמו בנין שכינתא כזכור. והנביא אמר, רם מצד אברהם חסד ונשא נבורה שוכן ע"ד על היסוד וקדוש שמו מלכות. ואומר דאע"ג דאנא וכי ר"ל אע"פ שאני מרום וקדוש אשכון, כשביל אותו אתה שהשפיל עצמו עבור השכינה כדי להעלותה משפלותה ולעשותה עטרה לראשו, אני יורד לשכון עמו ובתור דבעלה וגו' ולאחר שהת"ת בעלה של השכינה יורד על אותו אדם איהו נחיתת מעל לרישיה א"כ לדרך זה נמצאת השכינה למטה מהת"ת והת"ת על ראשו ושכינה שוכבת מרגלותיו של ת"ת. הרי כמעט שכינה למטה ממנו כזכור לעיל. והיינו השמים ת"ת כסאי לבינה, וכן הארץ מלכות הדום רגלי בענין שהראש לבינה ושאר הנוף לת"ת והרגלים למלכות. והיינו סוד דין המשמש שלא ע"מ לקבל פרס. וז"ש דמיומא דירית בר נש נשמתא מיום שהאדם יורש נשמה כלילא מקב"ה ושכינתיה והיינו סוד היות הת"ת ושכינת עונו שוכבת עליו ע"י

נחיון כנחירו עלאה דיסוד אבא אור קדמאה כי עליות המלכות במנחה בערב שבת עד אצילות חיה נשמה רוח נפש ע"כ ס"ג מ"ה ב"ן כירוע שאו כמנחה דמעלי שכתא בשעה שהוא רוצה להתפלל או אותה ר' מלכות שירדה בכל העולמות עד מלכות דמלכות דעשיה שעליה נאמר שכינה בגלות וכללות כ"ע עולה המלכות למקומה שהיתה קודם הקטרוג יו"ד ה"י וי"ו ה"י חיות אצילות המחיה את כל עולם אצילות ובכריאה מתלבש בשם ס"ג וכיצירה מ"ה ובעשיה כ"ן שכל כוונתינו שחעלה השכינה לקבל הארה חרשה ויחוד מאור א"ס כדי שתרד בהשפעה רבת כי כל הכלים קנו עצמות חדש מה שלא היה לו מתחלה ואנפאה נהירין כנחירו עלאה בעצמות חדש של בינה וכן בני אדם על ידי מצות וקדושת שבת קונים נשמה חרשה בהארה גדולה ברכו במאור פניו וקידשו במאור פניו והוא עולת ונכללת בנקודת ציון שלה באות ש' חותם אבות מקום התפ"ח צבאו"ה והוא חקל תפוחין קדושין ואור ד' נכללת ביסודה כמו שבארנו לעיל ואחעטרת לתתא בעמא קדישא ראו גיורלים שגולתי לך ואו נעשה היחוד נתעלה ויש"ב ע"ל כס"א קדשו"ה התפוח שם צבאות ויש"ב ע"ל כס"א קדשו"ה בסוד שם מ"ב דמ"ה.

כדין שירותא דצלותא

כמבואר בעת ברכו יוצא כרת אשויכם ישראל למעלה אשויכם למטה שיתברכו למעלה אשויכם בעוה"ז ובעוה"ב ואו מתעטין בנשמתין חרותין א"ת כ"כ אהוון אות ר' יו"ו כ"ב אהוון כמבואר שער הירח למפתח לגבה בברכה שנכללת ביסודה נקודת ציון שבת"ת וזה אזהרה של והוא רתום אינו אלא כליל שבת בגין דאות ר' כללות כל כ"כ אהוון אתפרשת מוכר גדול של רומי כפי הזמן ונכללת ברחמים דאור עליון לכך אסור לאחערא דינן כי כורסייא קדישא ד' כסא כבור לא יכלא לאתעטרא כעטרה דקדושה לקבל יחוד ואור מיסוד עד שנעשית כולו רחמים כחנת אור זרוע לצדיק.

את וייקא כמו שבארנו שעולת בעליה בסוד חקל תפוחין דא שבת דמעלי שבתא דאחקדשא בקדושת שבת לכך בהתחלות התגלות האור שכינתו ד' עולה לקבל נייחא דשבת אסור לומר

אדוניו, אצל להיות נקרא בן למקום, לריך לעשות לעצמו גדרים וסייגים ולהוסיף בעבודה לפי שכלו הזך ממדריגה למדריגה, וזהו ויקרא לבג"ו, פי' מי הוא בנו, ליום"ק, פי' שמוסיף תמיד, עכ"ד.

והגה מכח שמירת שבת מוכח גם כן שצני ישראל צנים למקום, כי אמרו חז"ל (סנהדרין נח:) גוי ששבת חייב מיחה, וציאר בצני יששכר (סיון מאמר 3 אות ו) כי השבת הוא שרביעו של מלך, והמשחמש שרביעו של מלך חייב מיחה, אצל ישראל הם צנים למקום והמה משחמשים שרביע אביהם, עכ"ד. וכן גם משבת קודש יתעוררו בני ישראל להיות מוסיף והולך בתורה ועבודה כראוי לבני מלכים, בצחינת ויקרא לבנו ליום"ק.

וז"ה שאמר הכתוב קדושים תהיו, והכוונה כמו שציאר הרמב"ן ז"ל שבת האזכרה צוה להוסיף קדושה על קדושה ולפרוש אף מדברי הרשות, בצחינת קדש עלמך צמותר לך, עיי"ש בדבריו. ונתן הכתוב טעם למורה זו כי קדוש אני ה' אלהיכם, היינו שיש צכס נשמה קדושה חלק אלוה ממעל, ומכח זה צנים אחס לה' אלהיכם, ודבר זה מחייב שלא להסתפק בקיום התורה והמלוות, אלא לעשות לעצמו גדרים וסייגים ולהוסיף תמיד בעבודה כדוגמת הבן העושה רצון אביו יותר ממה שנלטה, ועל זה המשיך ואמר איש אמו ואביו תיראו, כי הם המשיכו בקרבך את הנשמה העבורה. ואתה חייב בכבודם, ואמר עוד ואת שבתותי תשמורו, אשר גם משם מוכח שצני ישראל צנים למקום, וממילא לריכים להתחמך לעשות רצון אביהם שצשמים ולהוסיף בעבודה תמיד בכל כוחם.

L

*

יב עוד יש לפרש פסוקי הפרשה, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם

היינו שיתקדשו ישראל באמלעות קיום התורה והמלוות, ועל דרך שחקנו חכמים בצרכת המלוות אשר קדשו צמלוותיו ולונו, אמנם על זה בא הכתוב להזהיר שאי אפשר לו לאדם להתחזק בדרך ה' ולקיים תורה ומלוות כראוי אלא אם כן יתחז בדרך האמונה הפשוטה מקבלת האבות, כי העוסק בדרך המחקר עלול להכשל בדבר אשר תקר שכלו מהשיג ויצא לנטות מדרך התורה, ולזה אמר איש אמו ואביו תיראו, היינו לאחוז בקבלת האבות, ואת שבתותי תשמורו, רומז על אמונה פשוטה, כי השבת הוא יסוד האמונה בצריחת שמים וארץ, והיינו שיאחזו ישראל באמונה פשוטה מקבלת האבות בלבד, ואז יזכו להתקדש בקדושתו של הקב"ה ולקיים כל מלוותיו אשר לונו.

*

יא או יאמר צביאור מקראי קודש, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלהיכם.

ואפ"ל דהנה חז"ל תקנו בצרכות השחר אלוהי נשמה שנתח צי עבודה היא, וברכה זו נתקנה לאומרה בכל בוקר כדי לעורר את לבב האדם להיות מוסיף והולך בתורה וצמלוות בכל יום ויום, כי מכח הנשמה הקדושה חלק אלוה ממעל לנו נקראים צנים למקום, כדאיתא צוה"ק (תרומה דף קנח:) מיומא דירית בר נש נשמתא כלילא מקוב"ה ושכינתיה מהביה שעתא אחקרי בן, עיי"ש צדצה"ק. ועל כן חובה מוטלת עלינו להתחמך בעבודה השי"ת כראוי לבני מלכים, וכמו שכחצ בנועם אלימלך (פ' ויחי) לפרש הכתוב ויקרא לבנו ליום"ק, כי צמה שהאדם מקיים התורה ואינו עובר על מלוותיו, אינו רק צמדריגה עבד שאינו עובר על מלוות

76

ברג"ו ר' שגה ס"א קמ"ז צ"ל

שנאמר, כי לא ראיתם כל-תמונה (ד' ד טו). ואומר, קול דברים אתם שמעים (שם). וכשהיו ישראל במצרים בשעבוד פרך, וישמע אלהים את-נאקתם (שמו' ב' כד). פיון שחטאו, [ו]לא-שמע ה' בקלכם ולא האזין אליכם (דבר' א מה). ענה לשמואל במצפה, שנאמר, ויצעק שמואל אל-ה' ויצנהו ה' (ש"א טו). חזר ולא ענהו, שנאמר, ויאמר ה' אל-שמואל עד-מתי אתה מתאבל על-שאוול (שם טז א). ענה לדוד ואמר, דבשתי את-ה' ונענני (תהי' ד ה). חזר ולא ענהו, שנאמר, ונצם דוד צום ובא ולן ושכב ארצה (ש"ב יב טו). וכתיב, גם הבן הילוד לה מות ימות (שם שם יד). ובזמן שישראל עושין תשובה, מצוי להם, שנאמר, ובקשפתם משם את-ה' אלהיה (דבר' ד כט). ואם לא עשו תשובה, בצאנם ובבקרתם ילכו לבקש את-ה' ולא ימצאו, חלץ מהם (הושע ה ו). פעמים קרוב, שנאמר, קרוב ה' לכל-קרואיו (תהי' קמה יח). פעמים אינו קרוב, שנאמר, רחוק מ'מרשעים ה' (משלי טו כט). וכתיב, ישא ה' פניו אליה (במדב' ו כו). וכתוב אחר אומר, אשר לא-ישא פנים (דבר' י"ז). עושה תשובה, נושא לו פנים. יכול לפל. תלמוד לומר, אליה, ולא לאמה אחרת, שנאמר, בבטי מרצה לבך ירושלים למען תנשעי ירמ' ד יד, אם עשו תשובה. ואם לאו, כי אם-תבבטי בגתר (שם ב כב). לכך אמר ישעיה, דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב. ומשל למה הדבר דומה, למלך שאמר לעבדיו, צאו והקריזו בכל ממשלתי, שאני יושב ודן דיני ממונות, כל מי שיש לו עסק עם חברו, יבא לפני ואני דן אותו לכף זכות, עד שלא אשב לדון דיני נפשות. וכך הקדוש-ברוך-הוא יתברך שמו אמר לישראל, בני, הוו יודעין שאני דן את העולם בארבעה פרקים האלו, בפסח על התבואה, בעצרת על פרות האילן, בראש-השנה כל באי עולם עוברין לפני כבני מרון, בחג גדונין על המים. ובאלו שלשה פרקים יושב לדון דיני ממונות, להעשיר או להעני, להרבות או למעט. אבל בראש-השנה, דן דיני נפשות, אם למות אם לחיים, כמה דאת אמר בתקיעתא דרב, ועל המדינות בו יאמר וכו'. ואם עשיתם תשובה לפני בלב שלם, אני אקבל אתכם ואדון אתכם לכף זכות, ששערי שמים פתוחין ואשמע תפלתכם, שאני משגיח מן הסלונות, מציץ מן התרפים, עד שלא אתחם גזר-דין

1 בקרא: ויועק. 2 בעד ישראל. 3 בקרא: אל. 4 ומצאת. עץ יוסף 5 בקרא: ה' מרשעים. 6 (במד' ו כו). 7 (שע' נכ ו).
כבני מרון, במקרה כ"ה מסכת כבני אומכיא סי' כבני הכנשים כשמוטין אותם לעשן מולאין מן הדיכ זה אהכ זה דרך סחן קטן-ולכ שלא יוכלו ללאה שנים ביחד: בתקיעתא דרב, סי' בקרא התקיעות של כב סכיס

ביום הפפורים. לכך נאמו נחמני, משל למה הדבר המדינה מכעיסין אותה, פ ועמד לו. ראהו אדם, אמו והוא מבקש לשלם לגיונוק אצלכם, עד שלא ירחיק נ עד שהיה אצלכם לא בקש אולי יקבל אתכם. לכך כתי שהוא שרוי ביניכם. שכן מג ח. הוי קראוהו בהיותו וישב אל-ה' וירחמהו וגו (מכאן)

ה הצור תמים פעלו וגו' צ שהוא עני ויש בידו מעשי הגדול פעשה לי צדקה ה הדא הוא י'דין, פי צדקות צפנת ג' וגו' (תהי' לא כ). אן שיש לה אוצרות צדקה הן למה רב טובה. ה להי תגמי סיום חמימתו של משה. ה ה' מ'ה'אזינו וי' מ'יצרף, כי ה' מ'ה'לה, ותמצא שהפל ל של משה באדם שמסים ה' רחוקה מהשם.

ה הלא הוא אביה קנה ה אליצור, כשפא הקדוש-בו

1 כ"א דין (טי' בטו ויוקף). 2 ליראיד.
אומכ כ"ב: לגיונותיו, סי' חילוטיו: ו צדקות סי' (תהליס ק), וכ"ל סי' ד עושה דכתיב משפט וגו' לזיק וישכ הוא, ומשפט לם כשאלים הוא בעל מע"ט וכו' עני ומ דין ולדקס ביחה, דין הוא שכי ים ציו חז"ל על סקוק מי הקנימני ואשגם, ובמו כדא הוא דין כי לזקות טעס ודו"ק: זה

מדרש תנחומא

פרשת האזינו - (אזינו 3)

הגיו מקרבך כי תעשה היש"ר צעתי ה',
 הישר אותיות שירד, כי בזכות אמירת שירי
 דוד המלך עליו השלום תצטר כל דבר פשע
 מקרב בני ישראל, ויוכנע כח השטן שרו של
 עשו לכל יקטרג עליהם, ועל זה הסמוך הכתוב
 כי תלח למלחמה על אויבך, רומז על המלחמה
 שיש להם לישראל עם האויב הוא עשו הרשע
 שמצקש לקחת חודש חלול לחלקו, ואמר הכתוב
 ונתנו ה' אלהיך ציד"ך, רומז על השופר
 שניעלת ציד, וכמו שהאריך הארז"ל בכוונותיו
 (פרי עץ חיים שכ"ז פ"א) צמוד יד האוחזת
 בשופר. ושצ"ת שצ"ו, היינו שצכח אמירת
 תהלים ותקיעת שופר הנאמרים צענין יזכו
 לקחת שציו של עשו הוא חודש חלול שעלתה
 צגורלו, ולהכניסו לחלקו ונחלתו של בני ישראל
 לעשותו דלת פתוחה לשצים.

אומר כל ספר תהלים, שנאמר (תהלים כב ד)
 ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ישראל כצח.
 וקשת"י ירמוז על תקיעת שופר שסגולתו לערצב
 השטן שרו של עשו, וכמו שאמר ח"ז הייעב לב
 זללה"ה (הוצח צדצרי יוחל פ' צח עמוד רפו)
 צביאור הכתוב (שמואל-ב א יח) ללמד בני
 יהודה קשת, דקאי על התקיעות תקיעת
 שצרים תרועה. וצכן צכח אמירת תהלים
 הנרמז צחרצו וצכח תקיעת שופר הנרמז צקשתי
 ללחם יעקב חציו עם עשו הרשע, ועל ידם
 הצליח דרכו לקחת מאתו את חודש חלול
 ולספחו לחלקו ונחלתו של ישראל.

ומעתה י"ל כי מאחר שחודש חלול עלתה
 צגורלו של עשו הרשע, על כן צכל
 שנה ושנה הוא מתגבר והולך בחודש הזה
 ומצקש לשבז ולקחת אותו לחלקו, ובני ישראל
 קהלת יעקב צריכין להלחם עמו כשם שנלחם
 יעקב חציו צשעתו צחרצו וצקשחו, ולכן תקנו
 חז"ל בחודש חלול צכל שנה ושנה לחקוע בשופר
 כדי לערצב השטן שרו של עשו, ומה גם
 להרצות צאמירת מזמורי תהלים לזמר ערילים
 ולהכרית הקוליס, וכמו שכתב צמטה אפרים
 (סימן תקפ"א ס"ח) נוהגין צכל יום בחודש
 חלול אחר התפלה שאומרים צליצור עשרה
 מזמורים תהלים, ומחכוונים לגמור כל תהלים
 שני פעמים קודם ראש השנה, והוא עולה
 כמנין כפ"ר. וצכח תקיעת שופר ואמירת
 תהלים אלו מכניעים כוחו של עשו הרשע,
 ונעשה חודש חלול דלת פתוחה לקבל שצים.

→ **דבי תלח למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלהיך צידך ושצ"ת שציו.**

נראה לפרש צכקדם מה שכתב צצני יששכר
 (חלול מאמר א סימן ו) אהא דחיתא
 צספר יצירה (פ"ב מ"ח) שחודש חלול הוא
 כנגד יד שמאל צנפש, והענין כי אמרו חז"ל
 (תנחומא האזינו ס"ד) דחשובה מהני רק
 לישראל ולא לאומות העולם, והנה בגוים
 תמהים ושואלים דאם תשובה מהני יהיו כל
 אפיין שוין, אצל החירון משום דישראל נקראים
 צנים למקום, והקצ"ה לנו אב, אצל לאומות
 העולם נקרא הקצ"ה מלך, וקיי"ל (קידושין לב).
 אב שמחל על כבודו כבודו מחול, ומלך שמחל
 על כבודו אין כבודו מחול. והנה אמרו חז"ל
 (צרכות ו.) צתפילין דמארי עלמא מה כתיב
 צבו (דברים ד ז) כי מי גוי גדול אשר לו
 אלהים קרובים אליו, והכוונה קרובים ממש
 צקרצות עמוסים מני צטן כציוכול צנים ממש.

ודבר זה נרמז צפסוקים אלו שאנו קוראים
 צכל שנה ושנה בחודש חלול, כפ"ר
 לעמך ישראל אשר פדית ה', היינו שיחפור
 צחינה כפ"ר צכח אמירת שני פעמים ספר
 תהלים, ועל ידי זה ואל תתן דם נקי צקרצ
 עמך ישראל ונכפר להם הדם, שיכופר להם כל
 עצירה ועון, ומסיים ואומר ואתה תצטר הדם

השטן
 חז
 חצל
 יוחר
 נחלול
 תהלים
 אויבי
 שצ"ד
 צו"ן
 אות
 9'
 ודשים
 חלול
 תוחה
 כי
 ותמוז
 לעשו
 ישראל
 הדיו,
 חכמה
 וזהו
 דל"ת
 היינו
 וכעת
 זלימה,
 זלחמה
 הרשע
 תשובה,
 עשו
 לקחתי
 נה כי
 לזמר
 צדצרי
 היה

וזהו חודש חלול שהוא מיוחד לתשובה, מכון
 ענף יד שמאל שמיוחד לחפילין, כי על ידי מלות
 חפילין אנו מעוררים חפילין דמארי עלמא,
 ומשם יראו הכל שאנו צנים למקום וממילא
 תשובה מועיל לישראל, עכ"ד.

וזה שאמר הכתוב כי תלך למלחמה על אויבך,
 שיעמדו עליך הגוים ותלעך לצטל עטנתם
 מדוע מועיל תשובה רק לישראל ולא לאומות
 העולם, ונתנו ה' אלהיך ציד"ך, היינו שחשיב
 להם תשובה על עטנתם מכה חפילין שמניחין
 על היד, כי חפילין דמארי עלמא מה כתיב
 צבו כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים
 אליו, היינו קרובים ממש כאז לצנים, וכיון שיש
 לנו דין צנים למקום, אז שמחל על כבודו כבודו
 מחול, ונסלח לכל עדת בני ישראל.

והנה צחינה קדושה זו שמענו וגדעם ואצותינו
 ספרו לנו מלדיקי הדורות תלמידי
 הצעש"ט הקדוש זי"ע אשר זכנו נפשם בקדושה
 נפלאה מאד נעלה והיו מרגישים מאליהם בכל
 דבר אשר המה עושים אם הוא רגון ה',
 ועוצדה ידענה מק"ז הייעב לצ זי"ע שהיה לו
 מנהג עוב שלא חכל צער צהמה חון לציתו,
 ופעם אחת שצח אלל צנו הגב"ק רבי משה
 יוסף זללה"ה האצדק"ק אורבעל י"ו, וקודם
 השצח הזהיר אותו שלא יבשלו עצורו צער
 צהמה כמנהגו מימים ימימה, ויהי צליל שצח
 קודש אלל השולחן הטבור כאשר הביאו לפניו
 את הכרועב, לקח הייעב לצ את הכף צידו
 ותיקף החזירו, ושאל את צנו אם לא לוח צציתו
 שלא יבשלו עצורו צער צהמה, והשיב רבי משה
 יוסף כי צודאי עשה כמלות צציו, וליתר שאת
 שלא חל ציתו זו אשתו וצשאלת פיה ואמרה הן
 כי צודאי עשתה כמלות צציו ולא צישלה צער
 צהמה כלל, ולקח הייעב לצ את הכף צידו
 שנית, ושצו החזירו כצראשונה ולא רצה לאכול
 ממנו, וציו לציוי נתוודע שאשה אחת שהיתה
 עוזרת צצית ראתה את התצטיל כחוש, והלכה
 והכניסה מעט שומן צהמה לחוך הכרועב, ויהי
 לפלא.

וזה שאמר הכתוב כי תלך למלחמה על אויבך,
 רומז על מלחמת הילך, כי צחם ילא
 האדם כנגדו צמלחמת אש דת השערה, ויתחזר
 צכת וגצורה להשפילו ולהכניעו, ויתחמץ לעשות
 רגון קונו וחפץ אורו לקדש ולצדך כל רמ"ח
 איצרו ושם"ה גידיו צקיום התורה והמלות,
 אזי מצעיחו הכתוב ונתנו ה' אלהיך ציד"ך,
 היינו שתזכה להרגיש צידים מהו רגון ה', כי
 צמקום מצוה יהיו הידים רצים מאליהם לעשותו
 ולקיימו, וצמקום נדגוד חטא ועון יהיו הידים
 מנעיס ממנו ולא יאונה לצדיק כל און.

כי תלך למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלהיך
 צידך ושצית שציו.

יתבאר צהקדם דצרי הרכ"ק הרצי ר' מנחם
 מענדל מרימנוב זי"ע צדצרי מנחם (פ'
 וירא) על הכתוב וישלח אצרהם את ידו ויקח
 את המאכלת לשחוט את צנו, ולכאורה אומר
 וישלח אצרהם את ידו מיוחד, דיכפיק לומר
 ויקח אצרהם את המאכלת, אמנם ציאור הדבר
 כי אצרהם אצינו קידש וצכך רמ"ח אצרו
 ושם"ה גידיו עד שהיו משיגים מעצמם את
 מצוה ה', והיו רצים מאליהם לדבר מצוה,
 ועתה צבעקידה לא רצה היד לשחוט את יצחק,
 כי צחמת לא היה מצוה, ולא נאמר לו שחטבו
 חלה העלהו, רק לאשר שהוא היה סוצר שהוא
 מצוה, הוכרח לשלוח את ידו צכפיה, וזהו וישלח
 אצרהם את ידו, צעל כרחו, ולזה נאמר לו אל
 תשלח ידך אל הנער, שלא חכוף את ידך, כי
 צחמת אל תעש לו מאומה, וצדין חין היד רוצה
 לשחוט, עכ"ד הקדושים.

*